

*TÜRK MEDENİ KANUNU’NUN 100.
YILI: GEÇMİŞTEN GELECEĞE TÜRK
MEDENİ HUKUKU SEMPOZYUMU
BİLDİRİ ÖZET KİTABI*

Editörler

Prof. Dr. İhsan Cemil DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Sena AKKIŞLA

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

HUKUK FAKÜLTESİ

**TÜRK MEDENİ KANUNU’NUN 100. YILI:
GEÇMİŞTEN GELECEĞE TÜRK MEDENİ HUKUKU SEMPOZYUMU
15 – 16 MAYIS 2026**

Editörler

Prof. Dr. İhsan Cemil DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Sena AKKIŞLA

Afyonkarahisar - 2026

e-ISBN : 978-605-4444-41-0

Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları

© 2026 Tüm hakları saklıdır.

Tasarımı Afyon Kocatepe Üniversitesine aittir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi kaynak gösterilerek yayımlanabilir.

Afyon Kocatepe Üniversitesi Ahmet Necdet Sezer Kampüsü, Gazlıgöl Yolu, 03200
AFYONKARAHİSAR / TÜRKİYE

T: 444 03 03

Belgegeçer : 0 272 228 14 17

Kep Adresi : aku@hs01.kep.tr

<https://aku.edu.tr/> | <https://medenihukuksempozyum.aku.edu.tr>

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. İhsan Cemil DEMİR

Prof. Dr. Mehmet AYKANAT

Doç. Dr. Hüseyin BİLGİN

Doç. Dr. Altan Fahri GÜLERCİ

Doç. Dr. Ayşe KILINÇ

Dr. Öğr. Üyesi Özlem BURDURLU AHLAT

Dr. Öğr. Üyesi Yasin ATALAN

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Sena AKKIŞLA

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Fulya AKKUŞ

Dr. Öğr. Üyesi Seher ÇAKAN

Dr. Öğr. Üyesi Buminhan DUMAN

Dr. Öğr. Üyesi Nagihan ERDAL

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan ESEN

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAŞKA

Dr. Öğr. Üyesi Mürşide ŞİMŞEK

Dr. Öğr. Üyesi Ali YAŞAR

Öğr. Gör. Ece Nur KESEMEN AKAR

Öğr. Gör. Tuba AYKANAT

Öğr. Gör. Muhammed İkbâl İMAMOĞLU

Arş. Gör. Dr. Zehra ALP

Arş. Gör. Dr. Bekir Fatih BİLGİ

Arş. Gör. Dr. Özgür ÇAKIN

Arş. Gör. Dr. Funda İBİŞ

Arş. Gör. Tarık Talha DERMEZ

Arş. Gör. Kadir DURKAL

Arş. Gör. Zehra Nur ERİM

Arş. Gör. Mehmet İLARSLAN

Arş. Gör. Suzan KARAKOYUN

Arş. Gör. Elif KARAMAN

Arş. Gör. Nilay KAŞKA

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Faruk ACAR

Prof. Dr. Mustafa AKSU

Prof. Dr. Gökhan ANTALYA

Prof. Dr. Emel BADUR

Prof. Dr. Sezer ÇABRİ

Prof. Dr. Seda ÖKTEM ÇEVİK

Prof. Dr. Fulya ERLÜLE

Prof. Dr. Mustafa Alper GÜMÜŞ

Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL

Prof. Dr. Tufan ÖĞÜZ

Prof. Dr. Burak ÖZEN

Prof. Dr. Hayrunnisa ÖZDEMİR

Prof. Dr. İpek SAĞLAM

Prof. Dr. Murat TOPUZ

Prof. Dr. Ahmet TÜRKMEN

Prof. Dr. Özlem TÜZÜNER

Prof. Dr. Canan YILMAZ

Prof. Dr. Mehmet AYKANAT

Doç. Dr. Şafak PARLAK BÖRÜ

Doç. Dr. Güzide Burcu GÜNVEREN

Doç. Dr. Hülya ATLAN GÜRER

Doç. Dr. Tolunay OZANEMRE YAYLA

Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ

Doç. Dr. Semih YÜNLÜ

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Sena AKKIŞLA

Dr. Öğr. Üyesi Volkan ASLAN

Dr. Öğr. Üyesi Gözde ÇAĞLAYAN
AYGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Hayriye ŞEN
DOĞRAMACI

Dr. Öğr. Üyesi Egemen IŞIK

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAŞKA

Dr. Öğr. Üyesi Mürşide ŞİMŞEK

Dr. Öğr. Üyesi Can YÖNEY

Dr. Öğr. Üyesi Dilara ZORLUTUNA

* Ünvana ve soyisme göre alfabetik
sıralanmıştır.

SUNUŞ

Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girişinin 100. yılı, Türk hukuk tarihi bakımından önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Cumhuriyet'in ilanını takip eden hukuk reformlarının en temel unsurlarından biri olan Medeni Kanun, kabul edildiği tarihten itibaren yalnızca özel hukuk ilişkilerini düzenleyen bir metin olmamış; toplumsal hayatın şekillenmesinde ve hukuk kültürünün gelişmesinde de önemli bir rol üstlenmiştir.

17 Şubat 1926 tarihinde kabul edilen ve 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlüğe giren Türk Kanunu Medenîsi, bireyi esas alan yaklaşımıyla hukuk sistemimizde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Aradan geçen yüz yıllık süreç içerisinde toplumsal ihtiyaçların değişmesi, ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile birlikte hukuk alanında ortaya çıkan yeni sorunlar, medeni hukukun birçok kurumunun yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bununla birlikte Medeni Kanun, temel ilkelerini koruyarak Türk hukuk sisteminin merkezinde yer almaya devam etmiştir.

Bu düşünceden hareketle Afyon Kocatepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi tarafından 15-16 Mayıs 2026 tarihlerinde Türk Medeni Kanunu'nun 100. Yılı: Geçmişten Geleceğe Türk Medeni Hukuku Sempozyumu düzenlenmiştir. Sempozyumda medeni hukukun farklı alanlarına ilişkin güncel meseleler ele alınmış; akademisyenler, uygulamacılar ve öğrenciler bir araya gelerek Türk Medeni Kanunu'nun geçmişini, bugününü ve geleceğini değerlendirme imkânı bulmuştur.

Elinizde bulunan eser, sempozyumda sunulan bildirilerin özet metinlerinden oluşmaktadır. Kitapta yer alan çalışmaların, Türk Medeni Kanunu'nun yüz yıllık birikiminin değerlendirilmesine katkı sağlayacağına ve medeni hukukun güncel sorunlarına ilişkin akademik tartışmalara faydalı bir zemin oluşturacağına inanıyoruz.

Bu sempozyumun gerçekleştirilmesine katkı sunan tüm kurum ve kuruluşlara, bildirileriyle sempozyumu zenginleştiren değerli katılımcılarımıza, oturum başkanlarımıza, öğrencilerimize ve organizasyon sürecinde emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Türk Medeni Kanunu'nun ikinci yüzyılına girerken, geçmişten devralınan birikimin yeni çalışmalarla geliştirilmesini ve medeni hukuk alanındaki bilimsel üretimin artarak devam etmesini temenni ediyoruz.

Sempozyum Düzenleme Kurulu Adına

Dr. Öğr. Üyesi Hasibe Sena Akkışla

İÇİNDEKİLER

1. OTURUM CUMA 10:45 - 12:20 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

TBMM'nin Açılması (23 Nisan 1920) ile Türk Kanunu Medenisinin Kabul Edilmesine Kadar (17 Şubat 1926) Medeni Hukuk Alanında Yaşanan Gelişmeler (Medeni Kanunun Ayak Sesleri) 1
Prof. Dr. Murat TOPUZ

Türk Medeni Kanunu'nun Yüz Yıllık Serüveni İçinde Dünyü ve Bugünüyle Dernekler.... 2
Prof. Dr. Metin İKİZLER

Soyadı, İktidar ve Kimlik: Türk Hukukunda Çocuğun Soyadına İlişkin Normatif Boşluk ve Velayet Temelli Reform Önerisi 4
Doç. Dr. Şafak PARLAK BÖRÜ

2. OTURUM CUMA 13:20 – 14:55 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

Vakfın Bağlayıcılık Kazanması ve Vakıftan Dönme 6
Dr. Öğretim Üyesi Nurgül KUTLU DOĞAR

Sosyal Medya Platformlarında Engelleme Eyleminin Hukuka Uygun Olup Olmadığının Değerlendirilmesi 8
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz ERSÖZ

Deepfake Teknolojisi Kullanımıyla Meydana Gelen Kişilik Hakkı İhlalleri ve Buna Karşı Kişilik Hakkının Korunması..... 10
Arş. Gör. Dr. Derya G. BÜTÜN YILMAZ

Yapay Zekâ ve Kişisel Verilerin Korunması..... 13
Arş. Gör. Hasan Ali GÜÇLÜ

3. OTURUM CUMA 15:10 – 16:55 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

İsviçre ve Türk Çocuk Hukuklarında Çocuğun Din Özgürlüğü Üzerine..... 15
Prof. Dr. Özlem TÜZÜNER

Aile Adı ve Çocuğun Soyadı: Normatif Düzenleme İhtiyacı/Anayasaya Uygun Yorum Yükümlülüğü 19
Doç. Dr. Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

Türk Medeni Kanunu'nda Engelli Bireylerin Hukuki Statüsü: Vesayet Rejiminden Destekli Karar Alma Modeline Geçiş İhtiyacı 22
Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ

Müstakbel Eşinin Malına Katkıda Bulunan Nişanlının Değer Artış Payı Alacağı..... 24
Dr. Öğr. Üyesi Aziz Erman BAYRAM

4. OTURUM CUMARTESİ 09:30 – 11:05 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinden 4721 Sayılı Türk Medeni Kanuna Uzanan Süreçte Paylı Mülkiyette Yasal Önalım Hakkına İlişkin Getirilen Düzenlemeler ve Değişikliklerin Değerlendirilmesi	27
--	-----------

Prof. Dr. Mustafa Alper GÜMÜŞ

Rüzgâr Enerjisi Santrallerinin Komşu Taşınmazlar Üzerindeki Etkileri: Komşuluk Hukuku Çerçevesinde Mülkiyet Hakkı ile Kamu Yararı Arasındaki Denge.....	29
--	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Güray TÜRKER

Yüklenici Temerrüdü Hâlinde Üçüncü Kişinin Mülkiyet Kazanımı ve TMK m. 1023'ün Sınırları.....	32
--	-----------

Dr. Öğr. Üyesi H. Sena AKKIŞLA

Anlaşmalı ve Çekişmeli Boşanma Davasında Eşlerin Ev Hayvanlarına İlişkin Taleplerine Türk Medeni Kanunu'nun Aile ve Eşya Hukuku Hükümlerinin Uygulanabilirliği	34
---	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Dila OKYAR

5. OTURUM CUMARTESİ 11:15 – 13:10 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

Yargıtay Kararları Işığında Mal Rejimi Tasfiyesinin Sağ Kalan Eşin Miras Payına Etkisi	36
---	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Nihal URAL

Koruyucu Mirasçılıktan Çıkarma: Gerçek Bir Tasarruf Mu Yoksa Bir Önlem mi?	38
---	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN

Türk Medeni Kanunu'nun Üçüncü Zümrenin Sağ Kalan Eşle Birlikte Mirasçılığına İlişkin Düzenlemelerin Eleştirisi.....	40
--	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Özgür GÜVENÇ

Mahkeme Kararları Kapsamında Resmi Vasiyetnamede Şekle Aykırılığın Değerlendirilmesi	42
---	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Başak GÖRGEÇ

Vasiyet Serbestisinin Roma Hukukundan Günümüze Ulaşan Sınırları: Querela Inofficiosi Testamenti ve Actio Ad Supplendam Legitimam Portionem	44
---	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAHAN ORHAN

6. OTURUM CUMARTESİ 14:10 – 15:45 - Prof. Dr. İbrahim Küçükkurt Konferans Salonu

Aşkın (Munzam) Zarara İlişkin Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi	46
---	-----------

Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL

Öğreti ve Yargıtay Uygulaması Bağlamında Kelepçeleme Sözleşmeleri	48
--	-----------

Doç. Dr. Efe Can YILDIRIR

Türk İsviçre Hukukunda Güven Sorumluluğuna İlişkin Güncel Meseleler	51
--	-----------

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DOĞAR

Mehir Bir “Tam Borç” Olarak Hukuk Düzenince Korunmalı Mı? Türk Medeni Kanunu'nun Cinsiyet Eşitliğini Koruyan Hükümleri Işığında Yargıtay'ın Mehre Yönelik Yaklaşımına Dair Eleştirel Bir İnceleme	52
--	-----------

Arş. Gör. Mustafa BİLGİN

7. OTURUM CUMARTESİ 16:00- 17:55 - Prof. Dr. İbrahim Küçük Kurt Konferans Salonu

Kişisel Verilerin Aile İçinde Korunması.....	55
Prof. Dr. Emel BADUR	
Yapay Zekâ Çağında Dijital Delillerin Güvenilirliği ve İspat Sorunları: Aile Hukuku Açısından Bir Değerlendirme	58
Doç. Dr. Yasemin GÜLLÜOĞLU	
Türkiye’deki Koruyucu Aile Sisteminin Çocuğun Yüksek Yararına Geliştirilmesi ve Güçlendirilmesi	60
Dr. Öğr. Üyesi Ece KARADUMAN	
Boşanma Davalarında Ekonomik Şiddetin Anayasal Bağlamda Değerlendirilmesi	62
Dr. Öğr. Üyesi Mürşide ŞİMŞEK	
Çocuğa Ait Sosyal Medya Faaliyetlerinden Doğan Gelirlerin Hukuki Niteliği ve TMK md.52 vd. Çerçevesinde Ana ve Babanın Yönetim Yetkisi	64
Arş. Gör. Betül KORKMAZ	

TBMM'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920) İLE TÜRK KANUNU MEDENİSİNİN KABUL
EDİLMESİNE KADAR (17 ŞUBAT 1926) MEDENİ HUKUK ALANINDA YAŞANAN
GELİŞMELER

(MEDENİ KANUNUN AYAK SESLERİ)

Prof. Dr. Murat TOPUZ

Marmara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

ÖZET

Kanunlarımızın çağın ihtiyaçlarına göre yenilenmesi, batılı kanunların alınması veya onlardan yararlanılarak yeni kanunlar yapılması Atatürk doğmadan 40 yıl önce, Türkiye Büyük Millet Meclis açılmadan nerdeyse 80 yıl önce başlamıştır. Buna göre yabancı ülkelerin kanunlarının alınarak Türk milletine tatbik edilmesi Osmanlı devletinin başlattığı ve yaklaşık 80 yıl sürmüş bir geçmişe sahiptir. Kanaatimizce Atatürk, Osmanlı'nın başlattığı ama siyasal devrimi/dönüşümü gerçekleştiremediği için akamete uğrayan hukuk devrimini siyasal devrimi de gerçekleştirerek başarmıştır. Hukuk devrimi ile ilgili şu nokta oldukça önemlidir: Atatürk 1 Mart 1922 ve 1 Mart 1923 yılları yasama yılı açılış konuşmalarında açıkça Mecelle'nin çağın ihtiyaçlarına göre yenilenmesi, ayrıca Mecelle'de eksik olan miras hukuku hükümlerinin tamamlanması, ayrıca kara ve deniz ticaret kanunlarıyla, ceza ve ceza usul kanunlarının çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Konuşmalarında kendine dayanak olarak Mecelle'nin 39. maddesi olan “*Ezmanın tagayyuru ile ahkâmın tagayyuru inkâr olunamaz.*” yani zamanın değişmesi ile hükümlerin değişmesi inkar olunamaz hükmüne dikkat çekmiştir. Bu meclis açılış konuşmaları nazara alındığında Atatürk, Cumhuriyetin ilanından yaklaşık 8 ay önce Osmanlı Medeni Kanun'u Mecelle'nin çağın ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesinin önemine vurgu yapmış eksiklerin tamamlanmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Atatürk bu dönemde hukukun dönüşümünde devrimci bir yaklaşım sergilememiştir.

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN YÜZ YILLIK SERÜVENİ İÇİNDE DÜNÜ VE BUGÜNÜYLE DERNEKLER

Prof. Dr. Metin İKİZLER

Bursa Uludağ Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Dernekler medeni hukukun tüzel kişileridir. Özel hukukta kişi topluluklarının ana modelini oluştururlar. Türkiye Cumhuriyeti'nin dernek modeli, 1926 tarih ve 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun (resmî adıyla, Türk Kanunu Medenisinin) kabulüyle birlikte hayat bulmuş ve o günden bugüne varlığını sürdürmüştür.

743 sayılı Türk Medeni Kanunu, Cumhuriyetin derneklere ilişkin ilk esaslı düzenlemesi olmakla birlikte, ondan önce Osmanlı Devleti döneminde 1909 tarihli Cemiyetler Kanunu ile dernekler düzenlenmişti. 743 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girdiği 4 Ekim 1926 tarihi itibarıyla Mecellenin uygulamasına son verse de, 1909 tarihli Kanun, 1938 tarih ve 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu Kanun da 1972 tarih ve 1630 sayılı Dernekler Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış; onu da 1983 tarih ve 2908 sayılı Dernekler Kanunu izlemiştir. Akabinde 1 Ocak 2002 tarihinde 4721 sayılı yeni Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yeni Medeni Kanun'dan sonra da 2004 tarih ve 5253 sayılı hâlen yürürlükte olan yeni Dernekler Kanunu kabul edilmiştir.

Bu tarihî sürece dikkat edildiğinde 743 sayılı Medeni Kanun'un zaman içinde dört ayrı dernekler kanunu ile birlikte uygulandığı; 4721 sayılı Medeni Kanun'un ise sırasıyla iki dernekler kanunu ile uygulandığı görülecektir. Bir başka deyişle Medeni Kanun'un yüz yıllık serüveninde dernekleri düzenleyen yedi kanuna tesadüf edilmektedir.

Yüz yılı aşan süreç içindeki bu çeşitlilik, medeni kanunlar ve dernekler kanunları çerçevesinde derneklerin ne gibi bir değişim geçirdiğinin karşılaştırmalı olarak ele alınması gereksinimini doğurmakta; âdeta bizi, Osmanlı'dan Cumhuriyete, eski Medeni Kanun'dan yeni Medeni Kanun'a, bir dernekler kanunundan diğerine; hasılı geçmişten günümüze uzanan hukuki bir yolculuğa davet etmektedir.

İşte bu bildiri, yukarıdaki gayeyi gerçekleştirmek üzere, eski ve yeni Medeni Kanun'un yüz yıllık tarihî seyri içinde derneklere ilişkin hukuk metinlerini karşılaştırmalı olarak ele

almaktadır. Bu bağlamda zaman içinde yaşanan değişimler; terim ve tanım yaklaşımları, kuruluş, kişilik kazanmaya, üyelerin hak ve yükümlölüklerine dair benzerlik ve farklılıklar, genel kurul, yönetim kurulu, denetim kuruluna ilişkin düzenlemeler, derneklerin sona erme ve erdirilme nedenleri gibi çeşitli konular, bildiri kapsamında ele alınıp değerdendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dernekler, Dernekler Hukuku, 743 sayılı Türk Medeni Kanunu, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, Dernekler Kanunu, Cemiyetler Kanunu

SOYADI, İKTİDAR VE KİMLİK: TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUĞUN SOYADINA İLİŞKİN NORMATİF BOŞLUK VE VELAYET TEMELLİ REFORM ÖNERİSİ

Doç. Dr. Şafak PARLAK BÖRÜ

Ankara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

ÖZET

Bu bildirinin amacı, Türk hukukunda çocuğun soyadına ilişkin mevcut düzenlemenin güncel gelişmeler sonrasında ortaya çıkardığı normatif boşluğu ortaya koymak ve soyadı kurumunu eşitlik, kişilik hakkı ve çocuğun üstün yararı ilkeleri temelinde yeniden kurgulayan bütüncül bir reform modeli önermektir. Anayasa Mahkemesi'nin TMK m. 187 hükmünü iptal etmesiyle birlikte evlilikle zorunlu soyadı değişikliği sistemi sona ermiş, soyadının değişmezliği ilkesi güç kazanmıştır. Ancak bu dönüşüm, TMK m. 321'de yer alan “çocuğun aile soyadını taşıması” kuralını yapısal olarak sorunlu hâle getirmiştir. Zira artık hukuken tanımlanmış zorunlu bir “aile soyadı” bulunmamaktadır. Bu çerçevede çalışma şu sorulara odaklanmaktadır: Ortak soyadı rejiminin çözülmesi sonrasında çocuğun soyadı hangi esasa göre belirlenmelidir? Mevcut sistem anayasal eşitlik ilkesiyle ne ölçüde uyumludur? Soyadı kurumu, ebeveynler arası soy aktarımının aracı olmaktan çıkarılarak çocuğun kimlik hakkı temelinde nasıl yeniden yapılandırılabilir? Çalışma, normatif-doktrinel analiz yöntemine dayanmaktadır. Türk Medeni Kanunu hükümleri anayasal ilkeler ışığında sistematik olarak değerlendirilerek, soyadı kurumunun tarihsel arka planı ile güncel anayasal yorum birlikte ele alınacaktır. Karşılaştırmalı hukuk yöntemi çerçevesinde özellikle soyadı reformunu bütüncül biçimde gerçekleştiren sistemler incelenecektir. Bu kapsamda İsviçre Medeni Kanun'u ve Alman Medeni Kanunu'ndaki düzenlemeler analiz edilerek Türk hukukuna aktarılabilir ilkelerin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Yöntemsel olarak soyadı, teknik bir nüfus kaydı sorunu olarak değil; esas itibarıyla kimlik inşası, aile içi iktidar dengesi ve çocuk hakları bağlamında değerlendirilmelidir. Çalışmada ulaşılan temel tespitler kısaca şöyle özetlenebilir: (i) Yapısal Normatif Boşluk: TMK m. 187'nin iptali sonrasında hukuk teorisi bakımından artık eşler arasında zorunlu ortak soyadı bulunmamaktadır. Buna karşın TMK m. 321 hâlen “aile soyadı” kavramına dayanmaktadır. Bu kavramın kanuni içeriği kalmamıştır. Dolayısıyla çocuğun ilk soyadı kazanımı bakımından açık bir kanuni dayanak eksikliği ortaya çıkmaktadır. Bu boşluğun yönetmeliklerle doldurulması anayasal açıdan yeterli değildir; zira soyadı kişilik hakkının parçasıdır ve kanunla düzenlenmelidir. (ii) Soybağı Esaslı Modelin Tarihsel Yükü: Mevcut

sistem soyadını soybağına bağlamaktadır. Ancak bu yaklaşım tarihsel olarak baba merkezli soy aktarım modelinin devamıdır. Anayasal eşitlik perspektifinden bakıldığında, soybağı esaslı sistem tarafsız görünse de fiilen ataerkil soy zincirini yeniden üretme, sürdürme potansiyeli taşımaktadır. (iii) Önerilecek Reformun Parçalı Olamayacağı: Soyadı yalnızca eşlerin soyadı sorunu değildir. Evlilik soyadı, aile soyadı, çocuğun soyadı ve soyadının değişmezliği ilkesi birlikte ele alınmadıkça sistematik tutarlılığın sağlanması pek mümkün görünmemektedir. Karşılaştırmalı hukukta da reformların eş zamanlı ve bütüncül yapıldığı görülmektedir. (iv) Velâyet Temelli Alternatif Model: Bildiride soybağı yerine velâyet esaslı bir model önerilmektedir. Bu önerinin teorik dayanağı şudur: Çocuğun günlük bakımını, temsilini ve sosyal kimlik inşasını üstlenen ebeveyn velâyet sahibidir. Çocuğun ön adını belirleme yetkisi velâyete aitken, soyadının soybağına bağlanması sistematik tutarsızlık yaratmaktadır. Önerilen modele göre: Ortak velâyet hâlinde ebeveynler çocuğun soyadını birlikte belirlemelidir. Anlaşma sağlanamazsa mahkeme müdahalesi yerine kanuni olarak çifte soyadı (anne + baba) uygulanmalıdır. Böylece yargısal takdir yoluyla kimlik belirlenmesi engellenmiş olur. İlk çocuk için belirlenen soyadı, ortak çocuklar bakımından birlik ilkesini korumak amacıyla esas alınmalıdır. Tek velâyet durumunda ise çocuk, velâyet sahibinin doğum anındaki soyadını taşımaktadır. Ancak soybağı kurulmuş diğer ebeveynin soyadının eklenmesine imkân tanınarak soybağının kişisel boyutu görünür kılınmalıdır. (v) Çocuğun Kimlik İstikrarı: Soyadı değişiklikleri velâyet değişikliğine otomatik olarak bağlanmamalıdır. Çocuğun kimlik sürekliliği korunmalıdır. Belirli bir yaşın üzerindeki çocuğun rızası aranmalı; böylece çocuk soyadı üzerinde edilgen bir nesne olmaktan çıkarılmalıdır. Türk hukukunda çocuğun soyadı meselesi, yüksek yargı uygulamasının şekillendirdiği dönüşüm ihtiyacının da görünür kıldığı üzere sistematik bir revizyon gerektirmektedir. Mevcut yapı hem normatif boşluk üretmekte hem de soybağı merkezli yaklaşım üzerinden tarihsel bir soy aktarım modelini sürdürmektedir. Bu çalışmada önerilen reform modeli şu ilkelere dayanmaktadır: Soyadının değişmezliği ilkesi korunmalıdır. Ortak soyadı zorunlu olmamalı; ancak seçilebilir olmalıdır. Çocuğun soyadı belirlenirken velâyet esas alınmalıdır. Anlaşmazlık hâlinde otomatik çifte soyadı sistemi benimsenmelidir. Çocuğun yaş ve ayırt etme gücü dikkate alınarak katılım hakkı güvence altına alınmalıdır. Bu yaklaşım, soyadını soyun devamını simgeleyen hiyerarşik bir araç olmaktan çıkarıp, çocuğun kimlik güvenliğini esas alan çağdaş bir aile hukuku kurumuna dönüştürmeyi hedeflemektedir. Böylece anayasal eşitlik ilkesi güçlenecek, hukuk güvenliği sağlanacak ve soyadı meselesi birey merkezli bir perspektifle yeniden anlamlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: çocuğun soyadı, velâyet, soybağı, aile soyadı, kanun önünde eşitlik.

VAKFIN BAĞLAYICILIK KAZANMASI ve VAKIFTAN DÖNME

Dr. Öğretim Üyesi Nurgül KUTLU DOĞAR

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

Özet

Kişiler vakıf kurma yönündeki iradesini resmi senet veya ölüme bağlı tasarruf ile açıklayabilirler. Resmi senet (vakıf senedi) düzenlendikten sonra vakfın tescili için mahkemeye başvurulmakta ve Medeni Kanun'a göre vakıflar, mahkeme nezdinde tutulan sicile tescil ile tüzel kişilik kazanmaktadır. Vakıf senedinin noterlikçe hazırlanmasının ardından vakıf kurmaktan vazgeçildiği takdirde mahkemeye başvurulmayarak vakfın kurulması kararından döndüğü düşünülebilir. Ancak Vakıflar Yönetmeliği'nde resmi senedi düzenleyen noterin, bunun bir örneğini yedi gün içinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne göndereceği ve resmi senedin düzenlenmesini takip eden üç ay içinde vakfın tescili için mahkemeye başvurulmadığı takdirde tescil başvurusunun Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır. Sözü edilen duruma göre, vakıf senedi noter tarafından işleme alındıktan sonra vakıftan (vakıf kurulmasından) dönmek mümkün görünmemektedir.

Yönetmeliğin bahsedilen hükmü, öncelikle vakfedenin hayatta olup olmadığına göre ele alınmalıdır. Vakfeden, noter işlemini gerçekleştirdikten sonra fakat mahkemeye tescil için başvuramadan vefat ettiği takdirde, mirasçılar tescil başvurusunu yapabilirler. Yönetmelik hükmü, vakfedenin mirasçılarının bu yönde hareket etmemeleri olasılığına münhasır uygulanmalıdır. Vakfeden, hayatta olup, vakıf senedi düzenlendikten sonra tescil için mahkemeye başvurmaz ise vakfeden yerine Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün tescil başvurusunu yapabileceği kabul edilmemelidir. Zira böyle bir sonuç vakfedenin ekonomik özgürlüğünün sınırlandırılması anlamına gelebilir. Öte yandan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne yönetmelik ile sözü edilen biçimde yetki verilmesi normlar hiyerarşisine aykırı görünmektedir. Zira ne Türk Medeni Kanunu'nda ne Vakıflar Kanunu'nda Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bahsi geçen şekilde yetki verilmiştir.

Tescil için mahkemeye başvurulmadığı takdirde, Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bu yönde yetki verilmesi Kanun ile düzenlenmeli ve sadece noter işleminin ardından vakfedenin ölmesi durumuyla sınırlı olarak uygulanmalıdır. Zira vakfedilen malvarlığı değerlerinin terekeden çıkarılması, vakfedenin mirasçılarının menfaatlerine aykırı bir sonuç da ortaya çıkarmaktadır.

Vakıf kurma iradesinin ölüme bağlı tasarruf ile açıklandığı olasılıkta ise vakfeden; yeni bir vasiyetname hazırlamak kaydıyla, mevcut olanı yok ederek veya vakfa özgülediği malvarlığı değerleri üzerinde tasarrufta bulunmak suretiyle ölümüne kadar bu iradesini geri alabilir.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Vakıf Senedi, Vakıftan Dönme, Vakıf Kurma İşlemi, Vakıflar Genel Müdürlüğü.

SOSYAL MEDYA PLATFORMLARINDA ENGELLEME EYLEMİNİN HUKUKA UYGUN OLUP OLMADIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğretim Üyesi Oğuz ERSÖZ

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Yeni medya olarak adlandırılan sosyal medya, zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın bilgi, ilgi, duygu ve düşüncelerin paylaşıldığı sosyal ağ, blog gibi birçok farklı unsuru barındıran ortam ve araçların bütünüdür ifade etmektedir. Her an pek çok farklı alanda ve konuda milyonlarca içeriğin yüklendiği, güncellendiği ve geliştirildiği ve herkesin oldukça kolay biçimde dahil olup içerik sağlayıcı/kullanıcı olarak dahil olabildiği platformları içeren sosyal medyada bunların en bilinenleri ve yaygın kullanılanları Facebook, Instagram, X (Twitter), LinkedIn, YouTube olarak örneklendirilebilir. Kişiler buralarda herkese veya belirli kişilere açık profil oluşturarak video, ses, görüntü, resim, yazı gibi içerikler paylaşmakta ve görüntülemektedirler. Ayrıca diğer kullanıcıların profillerini görüntüleyebilmekte, onların paylaşımlarına yorumlar yapabilmekte ve onlarla iletişim kurabilmektedirler. Bu platformlarda kullanıcıların diledikleri kullanıcıları engelleme olarak adlandırılan eylemle arkadaşları/takipçileri arasından çıkarabildikleri ve böylece profillerine erişme, paylaşımlarını görebilme, iletişim kurma imkanına son verebildikleri görülmektedir. Kullanıcıların engellenmesi tamamen gerçekleşebildiği gibi içeriklere erişememe gibi kısmen de yapılabilmektedir. Kişilerin sosyal medyadaki hesaplarına/profillerine erişebilecek ve onları görüntüleyip etkileşime geçebilecek kişileri belirleyebilmeleri ve seçebilmeleri de onların kişilik hakkına dahil olarak görünmelidir. Zira kişilik hakkı, kişinin haberleşme özgürlüğü ve kitle iletişime dahil olma, maddi ve manevi varlığını geliştirmesini de içerir. Bu bağlamda iletişim ve etkileşim kurulacak ve kurulmayacak kişileri belirlemek, arzu edilmeyen kişilerle sosyal medyada dahi irtibat kurmaktan kaçınmak dahi bu hakka dahildir ve bu bağlamda gerçekleştirilen engellemeler ilke olarak hukuka aykırı sayılamaz. Ayrıca engelleme, kişinin sosyal medya hesapları üzerinden kendisine yöneltilen tehdit, taciz, reklam gönderme, rahatsız edici iletişim kurma gayretlerine karşı bir tedbir niteliği de taşımaktadır. Bu bağlamda ısrarlı takip istekleri, arkadaşlık davetleri, görüşme talepleri, nefret söylemi, siber zorbalık gibi eylemler engellemeye kaynaklık etmektedir. Günümüzde sosyal medyanın da dahil olduğu

haberleşme ve iletişim araçlarının, bilişim sistemlerinin kişileri ciddi derecede rahatsız edici veya güvenliklerinden endişe uyandıracak hale gelmeleri sağlamak suretiyle kullanılmaları Türk Ceza Kanunu'nda ısrarlı takip suçu şeklinde bir suç dahi ihdas edilmesine yol açmıştır. Engelleme eylemi sonucunda çoğunlukla sosyal medya platformunda ilgilinin hesabına ve profile erişilemez ve paylaşımları görülemez. Bu eylemin engellenen kişinin kişilik hakkını ihlal edip etmediği, engellenenin hukuka uygun olup olmadığı üzerinde durulması gereken bir konudur. Gerçekten de engelleme eylemini gerçekleştiren kişinin bir kamu tüzel kişisi olması, resmi bir sığa sahip kişi olması veya bir basın/medya kuruluğu olması gibi ihtimallerde engellenen kullanıcının sunulan hizmetlere erişememesi, haberleri, bilgileri ve diğeri içerikleri okuyamaması, güncel gelişmeleri takip edememesi ve haberdar olmaması sonucu doğar. Aynı şekilde örneğinin tekel niteliğindeki hizmetleri sunan bir özel hukuk tüzel kişisinin yaptığı engellemede de aynı sonuçtan bahsedilebilir. Engelleme eylemi, engellenen kişi açısından bu hallerde haber ve düşünceleri öğrenme hakkı, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını zedeleyerek kişilik hakkını ihlal eder nitelik taşıyabilir. Toplumda tanınmış, bilinen ve önde gelen, kamuoyunun ilgi ve dikkatini sürekli olarak çeken siyasetçi, sporcu, sanatçı gibi kişilerin özel hayat alanlarının diğeri kişilere nazaran daha dar olması ve kamuya açık hayat alanlarının daha geniş olması karşısında bu kişilerin sosyal medya hesaplarında engelleme eylemi yapıp yapamayacakları dahi tereddüt uyandırabilir. Kamuoyunun geçici olarak dikkatini çeken kişiler için bu soruya olumlu yanıt vermek daha kolay gibi görünse de belirtilen kişiler bakımından cevap bu kadar rahat ve basit verilemez. Bu çalışmada sosyal medya platformlarında gerçekleştirilen engelleme eylemi hakkında bilgi verilecek ve yaygın kullanılanlarında bu eylemin nasıl gerçekleştiği ve neleri kapsadığı kısaca belirtilecektir. Sonrasında engelleme eyleminin kimin tarafından yapıldığı temelinde engellenen açısından bir kişilik hakkı ihlali oluşturup oluşturmayacağı eğer oluşturacaksa engelleyen kişinin kişilik hakkı ile çatışacak bu iki hak arasında dengenin nasıl kurulabileceği konusu ele alınacaktır. Engelleme eyleminin hukuka aykırı olduğu sonucuna varıldığı takdirde buna karşı başvurabilecek bir mekanizmanın olup olmadığı da izah edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Engelleme, Özel Hayat, Kişilik Hakkı, Kullanıcı.

DEEPFAKE TEKNOLOJİSİ KULLANIMIYLA MEYDANA GELEN KİŞİLİK HAKKI İHLALLERİ VE BUNA KARŞI KİŞİLİK HAKKININ KORUNMASI

Ar. Gör. Dr. Derya G. BÜTÜN YILMAZ

Trabzon Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Dijitalleşmenin hayatın her alanını etkilemesi, hukuk alanında da kendini göstermektedir. Dijital dünyanın hukuk alanı ile birbirine sıkça temas ettiği alanlardan biri de kişinin kişilik değerleri üzerindeki hakkının korunmasıdır. Dijitalleşme etkisiyle hemen her gün kişinin özellikle ses ve görüntüsünün kullanıldığı farklı tekniklerle karşılaşılmaktadır. Bu durum da kişilik değerlerini daha savunmasız hale getirmekte ve bu değerlere ilişkin ihlallerin çoğalması ihtimalini artmaktadır.

Dijitalleşmeyi hızlandıran yapay zeka tekniklerinin farklı alanlarda kullanımıyla birçok yeni kavram türemiştir. Bu kavramlardan birisi de “Deepfake” teknolojisidir. Türkçe’de “derin sahte” veya “derin kurgu” olarak kendisine isim bulan bu kavram, esasen İngilizcedeki “deep learning” (derin öğrenme) ve “fake” (sahte) kelimelerinin birleşiminden oluşmaktadır.

Deepfake teknolojisi ile üretilen içerikler, yapay zeka tekniklerinden derin öğrenme ile insan yüz, ses ve hareketlerinin gerçeğe yakın hatta birebir şekilde taklit edilmesini veya değiştirilmesini kapsar. Deepfake teknolojisi ile üretilen içerik için öncelikle görüntü, ses gibi işlenebilecek belli veriler gereklidir. Kullanılacak verilerin kişilere ilişkin olması sebebiyle de burada kişilik hakkına ilişkin değerlendirmeler devreye girer. Kişilik hakkı kapsamında olan verilerin elde edilmesi süreci ve veriler işlendikten sonra deepfake teknolojisinin kullanımı sonucunda çıkan içeriğin durumu beraberinde birçok hukuki sorunu doğurur. Bu çalışma, deepfake yaratılması sürecinde meydana gelebilecek kişilik hakkı ihlallerinin nasıl gerçekleşebileceği ve bu ihlallere karşı kişilik hakkının TMK kapsamındaki temel mekanizmalarla nasıl korunacağını değerlendirilmesini içermektedir.

Deepfake teknolojisinin kullanımı için öncelikle, insanı taklit edebilmeye yarayan görüntü ve ses gibi farklı verilere ulaşılmalıdır. Bu verilere ulaşım izinsiz gerçekleştirilmişse kişilik hakkı ihlali, deepfake teknolojisi kullanılan bir içeriğin henüz hazırlanma sürecinde

gündeme gelecektir. Diğer bir deyişle, deepfake teknolojisi yoluyla kişilik hakkı ihlali daha ilk evrelerde oluşabilir.

Deepfake teknolojisi kullanılan içerik üretilirken kişisel verilere erişim noktasında kişilik hakkı ihlali oluşmasa bile, deepfake teknolojisinin kullanımı sonrasında ortaya çıkan içeriğin durumu da önem arz etmektedir. Öyle ki, deepfake teknolojisinin kullanımı sonucunda ulaşılan seslerin veya görüntülerin kişilik değerlerine aykırı unsurlar barındırması mümkündür. Örneğin, görüntülerle pornografik öğeleri içeren bir içeriğe ulaşılması veya seslerin özel hayatın gizliliğine dair bilgiler içermesi ya da kişiyi rencide edecek bir içeriğin ortaya çıkması mümkündür. Bu durumda ise deepfake teknolojisi kullanılması sonucunda elde edilen içerik ile kişilik hakkının ihlali gündeme gelebilecektir.

Deepfake teknolojisinin kullanımı ile meydana gelebilecek kişilik hakkı ihlallerine karşı Türk Medeni Kanunu çerçevesince koruma yollarının ne olacağı değinilmesi gereken diğer önemli meseledir. TMK m.23-25'te yer alan kişiliği koruyucu hükümler kişilik hakkı ihlallerinin özel hukuk koruması kapsamında devreye giren temel hükümler olacaktır. Deepfake teknolojisi bakımından meydana gelen ihlaller aynı zamanda suç teşkil ediyorsa, ceza hukukuna ilişkin koruma hükümleri devreye girecektir. Ayrıca FSEK kapsamında koruma da devreye girebilir. Ancak çalışma konumuz TMK kapsamındaki koruma yolları ile sınırlıdır.

Kişiliği dışı karşı koruyan hükümler çerçevesinde kişi, deepfake teknolojisi kullanımı ile hukuka aykırı olarak kişilik hakkını ihlal edenlere karşı, somut olaya göre saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini hâkimden isteyerek korunma talep edebilir (TMK m.24-25). Özellikle deepfake teknolojisinin kullanımında görüntü veya ses gibi verilerinin kullanılacağını öğrenen kişi bakımından saldırı tehlikesinin önlenmesi, rızaya dayanmadan alınan veriler sonrasında üretilen içeriğin yayınlanması ile sürmekte olan saldırıya son verilmesi yoluna başvurulabilir. Çıkan içeriğin pornografik veya özel hayatın gizliliğini ihlal eden unsurlar içermesi sebebiyle hukuka aykırı olması halinde de bu koruma yolları devreye girecektir. Elbette, deepfake teknolojisi sonucu ortaya çıkan içeriğin kişilik hakkını ihlal etmesinin yanı sıra bir de bundan kazanç elde ediliyorsa (sosyal medyada içerik üreten kişinin görüntüsüyle deepfake teknolojisi kullanılarak oluşturulan reklamlar gibi) hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekâletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesi de istenebilir (TMK m.25/III).

Bu noktada çoğunlukla ünlü veya sporcu, politikacı gibi tanınmış kişilerin verileriyle deepfake teknolojisinin kullanıldığı göz önüne alınırsa, basın özgürlüğü bakımından bu kişilerin geniş bir katlanma yükümlülüğü olduğu kabulü ile söz konusu içeriklerin de serbestçe yapılıp yapılamayacağı üzerine de ayrıca düşünülmelidir.

Özetle çalışmada, deepfake teknolojisinin beraberinde getirdiği hukuki sorunlardan kişilik hakkını ihlal eden içeriklere ve ihlalin hangi evrelerde meydana geldiğine değinilecek, bu yolla ihlal edilen kişilik hakkının TMK çerçevesinde korunması için uygun olan hukuki yollara yer verilecektir. Ayrıca kişilik hakkını koruyucu yolların teknolojik gelişmelerle çeşitlenen ihlal türleri bakımından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Deepfake, derin kurgu, kişilik hakkı, kişilik hakkının korunması, TMK m.25

YAPAY ZEKÂ VE KİŞİSEL VERİLERİN KORUNMASI

Ar. Gör. Hasan Ali GÜÇLÜ

Ufuk Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Dijital dönüşüm ve yapay zekâ teknolojilerinin hızla yaygınlaşması, kişisel verilerin işlenmesi ve korunması alanında yeni hukuki sorunları gündeme getirmektedir. Bu bildiri, yapay zekâ uygulamalarının kişisel veri işleme süreçlerine etkisini ve bu süreçlerin mevcut hukuki çerçeve, özellikle 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü kapsamında nasıl düzenlendiğini incelemektedir. Amaç, yapay zekâ sistemlerinin veri güvenliği, şeffaflık ve kullanıcı hakları açısından getirdiği riskleri ortaya koymak ve hukuki çözümler üzerine değerlendirme yapmaktır.

Yapay zekâ sistemleri, büyük veri (big data) analizleri ve makine öğrenmesi yöntemleri ile çalışır. Bu sistemler kullanıcı davranışlarını izler, tahminlerde bulunur ve kullanıcılara kişiselleştirilmiş hizmet sunar. Ancak bu süreçlerde, kişisel verilerin yoğun biçimde işlenmesi ve anonimleştirilmiş veri ile yapılan analizlerin dahi dolaylı olarak bireyleri tanımlayabilmesi, veri sahiplerinin gizliliği açısından ciddi riskler oluşturmaktadır. Bu durum, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü kapsamında “amaç sınırlılığı”, “veri minimizasyonu” ve “şeffaflık” ilkelerinin uygulanmasını zorlaştırmaktadır.

Yapay zekâ teknolojilerinde veri işleme, otomatik karar verme ve profillemeye süreçlerini içerir. Bu süreçler, veri sahiplerinin aydınlatma ve itiraz haklarını kullanmasını zorlaştırabilir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü, veri sahiplerine veri işleme süreçlerine dair bilgilendirme, rıza alma ve veri silme gibi haklar tanımaktadır. Ancak Yapay zekâ sistemlerinde algoritmaların karmaşıklığı ve karar mekanizmalarının şeffaf olmaması, bu hakların etkin kullanılmasını engelleyebilir. Ayrıca, veri işleme sürecinde veri güvenliğinin sağlanamaması veya veri ihlallerinin önlenememesi, kişilik hakkı ve kişisel veri yönlerinden ciddi hukuki sorumlulukları beraberinde getirir. Bu bildiride, hukuki düzenlemelerin yanı sıra teknolojiye dayalı çözümlerle kişisel verilerin korunması tartışılmaktadır. Bunlar arasında algoritma şeffaflığı, veri anonimleştirme ve güvenli veri paylaşım protokolleri yer almaktadır. Yapay zekâ ve kişisel veri işleme süreçleri, modern dijital ekonominin temelini oluştururken,

aynı zamanda veri sahiplerinin gizliliğini korumak hukuki ve teknik bir denge gerektirir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü gibi düzenlemeler bu dengeyi sağlamaya çalışsa da, yapay zekâ sistemlerinin karmaşıklığı ve otomatik karar süreçleri hukuki uygulamada yeni zorluklar yaratmaktadır. Bu nedenle, hukuki düzenlemeler ile teknolojik önlemlerin birlikte ele alınması, kişisel verilerin etkin korunması için kritik önemdedir.

Anahtar Kavramlar: Yapay zekâ, kişisel veri, Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü, veri güvenliği, otomatik karar verme, şeffaflık, veri minimizasyonu.

İSVİÇRE VE TÜRK ÇOCUK HUKUKLARINDA
ÇOCUĞUN DİN ÖZGÜRLÜĞÜ ÜZERİNE

Prof. Dr. Özlem TÜZÜNER

Anadolu Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medenî Hukuk Anabilim Dalı

Özet

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24'üncü maddesindeki din ve vicdan hürriyetinin çocuk hukukuna yansımaları, Türk Medenî Kanunu'nun “*Velâyet*” ayrımında yer alan “*Dinî eğitim*” başlıklı 341'inci maddesidir. Bu madde uyarınca, “*Çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı ana ve babaya aittir (1). Ana ve babanın bu konudaki haklarını sınırlayan her türlü sözleşme geçersizdir (2). Ergin, dinini seçmekte özgürdür (3).*”. Mehaz İsviçre Medenî Kanunu'nun yine “*Velâyet (De l'autorité parentale)*” ayrımında bulunan “*Dinî eğitim (Éducation religieuse)*” başlıklı 303'üncü maddesi şöyledir: “*Anne ve babaların çocuğa din eğitimi verme hakkı vardır. (1). Bu konuda ebeveynlerin özgürlüğünü kısıtlayan tüm anlaşmalar geçersizdir (2). On altı yaşını doldurmuş çocuklar kendi dinlerini seçme hakkına sahiptir (3).*”. Bu madde, İsviçre Konfederasyonu Federal Anayasası'nın “*Vicdan ve İnanç Özgürlüğü (Liberté de conscience et de croyance)*” başlıklı 15'inci maddesinin çocuk hukukundaki izdüşümüdür.

Velâyetin kapsamına *çocuğa dinî eğitim verme hakkı* ve görevi dâhildir. Kıyaslanan medenî kanunların lafızlarına bakılırsa *din seçme özgürlüğü*, İsviçre'de on altı yaşını doldurmuş çocuğa bahşedilirken Türkiye'de iki yıl sonra erginlikle kazanılır. Bu yaş sınırlamalarına rağmen, gerek İsviçre'de gerek Türkiye'de yürürlükte olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Antlaşma'nın 14'üncü maddesi; çocuğa, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü tanır, ebeveynlere ise onun yüksek iyiliği doğrultusunda sadece rehberlik görevi yükler. Bu maddenin 2'nci fıkrasındaki “*gelişen yetenekler (evolving capacities)*” veya yeteneklerinin gelişmesi (*développement de ses capacités*)” vurgusu, küçüğün dinî eğitimi tartışmasının merkezindedir. Dinî eğitiminin içeriği ve yoğunluğu saptanırken *çocuğun gelişen yetenekleri* kritik parametredir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24'üncü ve İsviçre Konfederasyonu Anayasası'nın 15'inci maddeleri erginler kadar çocuklara da soyutu kavrama kapasitelerinin

gelişmesi ölçüsünde inanç hürriyeti sunar. Öyleyse, İsviçre ve Türkiye’de, anayasal inanç özgürlüğü; *çocuğun gelişen yetenekleri* paralelinde, on altı veya on sekiz yaştan erken dönemde de pekâlâ geçerlidir. Türk çocuk hukukunda çocuğun *din seçme özgürlüğü* rüştüne değin askıda değildir. Özellikle yaşı on beş ila on yedi arasında çocuğun anayasal inanç özgürlüğü yok sayılamaz.

Türk Medenî Kanunu’nun 341’inci ve İsviçre Medenî Kanunu’nun 303’üncü maddeleri, 3’üncü fıkraları itibarıyla ayrıştır. İlkinde din (veya dinsizliği) seçme özgürlüğü on sekiz, diğerinde on altı yaşın doldurulmasıyla kazanılır. İsviçre’deki yasalaşma sürecinde, çocuğun dinî eğitiminin on altı yaşın ikmaliyle sonlanması düşüncesi; 1974’teki meclis görüşmelerinde ilk defa anılır, 1976’da yasalaşır, 1978’in başından itibaren yürürlüğe girer. Öyle ki ebeveynler, din değiştiren veya ailenin dinî topluluğunu bırakan on altı yaşını doldurmuş çocuklarına artık müdahale edemezler. Çünkü çocuk şahsına zarar vermediği sürece kendi inanç sistemini kurma ve yaşama hakkını on altı yaşını tamamlayınca kazanır. Çocuğun velâyetin dinî otoritesinden kurtulup kendi dinini özgürce yaşamasını (erginliğe kadar) engelleyen Türk Medenî Kanunu’nun 341’inci maddesinin 3’üncü fıkrası tartışmaya açıktır. Türk Medenî Kanunu’nun 512, 12, 124’üncü maddelerinde; on beş yaşını doldurmuş kişiyi vasiyet hazırlamaya, hâkim kararıyla ergenliğe kavuşmaya veya on altı yaşını doldurmuş kişiyi hâkim izniyle evlenmeye uygun gören kanun koyucunun çocuğun din seçme özgürlüğünü de İsviçre’deki gibi asgarî on altı yaşın ikmalinden başlatması önerilir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Antlaşma’nın 14’üncü ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 15’inci maddeleri de Türk Medenî Kanunu’nun 341’inci maddesinin 3’üncü fıkrasındaki erginlik miadı yerine on altı yaş doldurmanın getirilmesi tavsiyesini destekler.

Çocuğa dinî eğitim verme hakkı; ilgili uluslararası antlaşma, anayasa ve kanun hükümlerine uygun yorumlanır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 24’üncü ve İsviçre Konfederasyonu Anayasası’nın 15’inci maddelerinin 3’üncü fıkraları kişilerin dinî öğreti izlemeye zorlanmasını yasaklar. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Antlaşma’nın kalkanında, anılan anayasa maddeleri, yalnız değer aktarımına izin verir, çocuğun kişiliğini baskılayan ve/veya iradesini yok sayan dinî dayatmalardan veliyi meneder. Diğer taraftan, laik devletlerde inanç özgürlüğünün uluslararası hukuk boyutunda ve anayasal düzeyde sayılması sayesinde, veliye bahşedilen *dinî eğitim* verme hakkı, tüm teolojik ihtimaller kadar ateist, agnostik ve spiritüel tercihleri de kapsar. Devletler, anne-babalara, çocuklarına *dinî eğitim* verip vermemeyi ya da bu hassas terbiyenin içeriğini dayatmaz. Bu çerçevede, *çocuğa dinî eğitim verme hakkı* kullanılırken; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Antlaşma’nın 14’üncü

maddesinin 3'üncü fıkrasına, 29'uncu maddesinin 1'inci fıkrasına ve 30'uncu maddesine uyulmalıdır, çocuğun kişiliğine saygı duyulmalı ve onun görüşleri önemsenmelidir, dinî bilgiler ve uygulamalar çocuğa sadece tebliğ edilebilir, gösterilebilir. Ailesinin dinî eğitimine direnen çocuk herhangi dine, dinsizliğe, ruhsallığa veya tanrısal şüphecilığe zorlanamaz.

İsviçre ve Türk medenî kanunlarının kıyaslanan 303 ve 341'inci maddelerinin ilk fıkralarındaki “*disposent de* (sahip / ait olmak)” ve “*aittir*” fiilleri dikkat çekicidir. Veli çocuğa *dinî eğitim* verilmesini başkasına tevdi ve/veya tevkil edemez, şahsa sıkı sıkıya bağlı *dinî eğitim verme hakkı* bizzat kullanılmalıdır. Tam kontrolün yegâne sorumlu velide kalması kaydıyla bu hakkın icrasında uzmanlardan yardım alınabilir. Lâkin din eğitimi uzmanlarıyla yardımlaşma, İsviçre Medenî Kanunu'nun 303'üncü ve Türk Medenî Kanunu'nun 341'inci maddelerinin 2'nci fıkralarına tabidir. Velinin dinî bilgiden yoksun şarlatanlara bu hakkını kısmen veya tamamen aktarması medenî hukuku aşan boyutta cezaî sorumluluğuna bile sebep olabilir.

Eğer velâyeti paylaşan iki ebeveyn *dinî eğitim* konusunda uzlaşamıyorsa Türk Medenî Kanunu'nun 195'inci (İsviçre Medenî Kanunu'nun 172'nci) maddesi doğrultusunda hâkimin müdahalesi istenebilir. İsviçre Medenî Kanunu'nun 172'nci ve Türk Medenî Kanunu'nun 195'inci maddeleri 2'nci fıkraları yönünden kıyaslanabilir. İsviçre'deki “*evlilik veya aile danışmanlığı bürosuyla iletişime geçmelerini tavsiye*” ifadesi, Türkiye'nin aile mahkemeleri nezdindeki sosyal hizmetler uygulamalarını aşabilir, *velilerin ortak çocuğun dinî eğitimi konusunda uzlaşamaması* sorunlarının çözümüne daha empatik ve profesyonel katkı sunabilir.

Velinin dinî eğitimi çocuğun gelişimini tehlikeye atıyorsa ve veli bu rizikoları tek başına gideremiyorsa hâkim, Türk Medenî Kanunu'nun 346'ncı (İsviçre Medenî Kanunu'nun 307'nci) maddesi gereği mağdur çocuğu koruyan önlemler alabilir. Yalnız Türk Medenî Kanunu'na alınmamış İsviçre Medenî Kanunu'nun 307'nci maddesinin 3'üncü fıkrası sayesinde çocuk koruma kurumu (*autorité de protection de l'enfant*), gelişimi tehlikedeki çocuğun korunması amacıyla, yerinde inceleme, denetim ve bilgi alma hakkına sahip çocuk gelişimi uzmanı görevlendirebilir. Bu önlemin Türkiye'de örneksenmesi *çocuğa dinî eğitim verme hakkının suistimali* sorununu çözebilir. Veli çocuğuna *dinî eğitim* verme hakkını kötüye kullanıyorsa, Türk Medenî Kanunu'nun 347 ve 348'inci ve İsviçre Medenî Kanunu'nun 310 ve 311'inci maddeleri doğrultusunda, çocuğu kuruma yerleştirme ve/veya velâyeti kaldırma elbette devreye girebilir. Bununla birlikte, Türk Medenî Kanunu'nda karşılığı bulunmayan İsviçre Medenî Kanunu'nun 308'inci maddesi gereği, “*şartlar gerektirdiğinde, çocuk koruma kurumunun ebeveynlere çocuğun bakımında tavsiye ve destek sağlayan kayyım (curateur) ataması*”, “*kayyıma çocuğun kişisel ilişkilerini izleme görevi verilmesi*”, “*velâyetin kısıtlanması*

/sınırlandırılması” dikkat çekicidir. Çocuğu ebeveynin kötü otoritesinden koruyan bu kademeli yasal olanaklar, velâyetin kaldırılmasından önceki orantılılık ilkesiyle uyumlu ara müdahalelerdir. İsviçre Medenî Kanunu’nun 308’inci maddesinin Türk Medenî Kanunu’na alınması, çocuğun dinî eğitimindeki taşkınlığın velisinden ayrılmadan giderilmesini sağlayabilir, ayrıca ebeveynin *dinî eğitim* verme hakkını yasal çerçevede yeniden yerine getirmesini tetikleyebilir.

Velilerin ortak çocuğun dinî eğitimi konusunda uzlaşamaması veya çocuğa dinî eğitim verme hakkının suistimali olasılıklarında yargılama makamları çocukların muhakemeye yönelik haklarını önemsemelidir. İsviçre’nin aksine Türkiye’de Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Antlaşması yürürlükteyir. Şu hâlde, Türkiye’de böylesine yargılamalar esnasında aile hâkimleri; Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Antlaşması’nın 3, 4, 5, 6 ve 9’uncu maddelerindeki bilgilendirilme, avukatla katılma, fikirlerini açıklama ve karar alınırken görüşlerinin dikkate alınması haklarını dinî eğitimi tartışılan çocuğa tanımalıdır.

Anahtar Kelimeler: Dinî eğitim, din seçme özgürlüğü, çocuğa dinî eğitim verme hakkı, çocuğun gelişen yetenekleri, velilerin ortak çocuğun dinî eğitimi konusunda uzlaşamaması, çocuğa dinî eğitim verme hakkının suistimali

AİLE ADI VE ÇOCUĞUN SOYADI: NORMATİF DÜZENLEME İHTİYACI/
ANAYASAYA UYGUN YORUM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Av. Doç. Dr. Şebnem NEBİOĞLU ÖNER

İstanbul Aydın Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi döneminde cinsiyete dayalı ayrımcılığa yol açan ve Kanun'un özellikle Aile Hukuku kitabına hakim olan birçok düzenleme, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girişi ile birlikte hukuk hayatımızdan çıkmıştır. Bununla birlikte, 4721 sayılı Kanun döneminde de cinsiyete dayalı ayrımcılık bağlamındaki tartışmaların merkezinde, evli kadının soyadını düzenleyen TMK 187. madde yer almıştır. Bunun yanı sıra, özellikle evliliğin boşanma ile sona ermesi akabinde çocuğun soyadı değişikliği talepleri bağlamında gündeme gelen çocuğun soyadı meselesi de aynı tartışmaya eklenmiştir.

TMK'nın 187. maddesinde yer alan ve normatif olarak Anayasaya aykırılığı açık olan düzenlemeye dair AYM'nin ve AİHM'in birden fazla kararı bulunmaktadır. Bu kararların bir kısmında AYM, mevcut Anayasa hükümleri ve AİHM kararlarında yer verilen gerekçelere rağmen, uzun süre, hükmün Anayasaya uygun olduğu kanaatini sürdürmüş ve bunu yaparken de “*yasa koyucunun takdir hakkı, aile birliği ve bütünlüğünün korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesi başta olmak üzere kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği kimi zorunluluklar*” gibi, cinsiyete dayalı ayrımcılığın meşrulaştırılması hususunda sıklıkla başvurulmuş nedenlere dayanmıştır. AYM'nin bireysel başvuru alanında verdiği kararlarda ise, evli kadının soyadına ilişkin düzenlemenin temel hak güvenceleri ile uyum arz etmediği sonucuna ulaştığı görülmektedir. Söz konusu ihlal kararları sonrasında AYM'nin 2014 tarihli Genel Kurul kararı ile, TMK 187. madde, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu belirtilerek iptal edilmiş ve iptal nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden, hükmün yürürlüğü dokuz ay süre ile ertelenmiştir. Bu süreçte 9. Yargı Paketi olarak ifade edilen yasal düzenlemede, AYM kararları ve cinsiyete dayalı ayrımcılık noktasındaki itirazlar dikkate alınmaksızın tekrar yer verilen hüküm yargı paketinden çıkarılmakla birlikte, bu alandaki normatif eksikliğin devam ettiği görülmektedir.

Söz konusu hükmün iptali, yalnızca evlenmekle kocasının soyadını almak isteyen kadın bireylerin bu taleplerinin normatif dayanağını ortadan kaldırmakla kalmamış, aile adı ve buna bağlı olarak çocuğun soyadı hususundaki düzenleme eksikliklerini de belirginleştirmiştir. Zira doktrinde ve yargı kararlarında uzun süre, iptal edilen TMK m. 187. madde ve ana baba evli ise çocuğun ailenin soyadını alacağını düzenleyen TMK 321. maddenin birlikte yorumundan, aile adının (eşlerin ortak soyadının) ve buna bağlı olarak çocuğun soyadının kocanın soyadı olabileceği sonucuna varılmıştır. Ancak TMK m. 187. maddenin iptali sonrasında kadının kocasının soyadını ve buna bağlı olarak eşlerin ortak soyadı taşımalarına ilişkin normatif temel ortadan kalkmıştır. Bu kapsamda muhtemel bir yasa değişikliğinde; sadece eşlerin soyadı/aile adı meselesinin değil, çocuğun soyadı meselesinin de bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Ancak bu yapılırken, soyadı meselesinin salt eşler arası cinsiyet eşitliği sorunu olarak ele alınmaması ve çocuğun yararının düzenlemenin temel eksenini oluşturması gerektiği unutulmamalıdır. AYM'nin çocuğun soyadına ilişkin kararlarında yer verdiği tespitler de bu hususta yol gösterici olmalıdır. Ayrıca, soyadı meselesi bağlamında kamusal menfaat açısından ileri sürülen kaygıların da göz önünde bulundurulması gerekecektir. Bu suretle, hukukumuzda çeşitli mevzuat hükümleri (Türk Medeni Kanunu, Soyadı Kanunu, Soyadı Nizamnamesi, Nüfus Hizmetleri Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik) ile dağınık şekilde düzenlenen soyadı meselesi netleştirilebilir ve bu alanda yaşanan belirsizlik nihai olarak ortadan kaldırabilir.

Ancak TMK 187. madde hükmünün iptali üzerinden, AYM kararında belirtilen süre de geçmiş olmasına rağmen, yasa koyucu tarafından belirtilen normatif eksikliğin giderilmediği görülmektedir. Bu süreçte konunun uygulamada, Soyadı Nizamnamesinin 15. maddesi ve Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 22. maddesi gibi alt mevzuattan hareketle çözülmeye çalışıldığı görülmekte ise de, bu düzenlemelerin kişilik hakkı kapsamında yer alan temel değerlerden biri olan soyadına ilişkin müdahalenin kanuni dayanağını teşkil edemeyeceği açıktır. Bu kapsamda sorulması gereken temel soru, yasa koyucu tarafından belirtilen eksiklikleri giderecek nitelikli bir düzenleme yapılınca kadar, ailenin ve çocuğun soyadı meselesinin temel haklarla uyumlu yargısal çözümünün imkân dahilinde olup olmadığıdır. Bu soru karşımıza anayasaya uygun/temel haklarla uyumlu yorum meselesini getirmekte olup, nihai çözümü soyadına ilişkin tüm meseleleri bütüncül bir yaklaşımla ele alan kanuni bir düzenleme olan bu meselede, yasama organının tasarrufuna kadar geçecek süreçte, bu husustaki ihlal iddialarının da önüne geçecek, temel haklarla uyumlu bir çözümün yargı pratiği ile oluşturulup oluşturulamayacağı ve belirtilen pratiğin bu alandaki idari işlemlere de

yön verip veremeyeceğinin belirlenmesi zaruridir. Zira temel hakların özel hukuk uyuşmazlıklarındaki etkisi, özel hukuk kurallarının Anayasaya uygun şekilde yorumlanmasının yanı sıra, özel hukuktaki boşlukların da Anayasa'ya uygun şekilde doldurulmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda meselenin çözümünün, özel hukuk hükümleri ve temel hak güvencelerinin kesişim noktasında aranması gerektiği açıktır.

Bu kapsamda çalışmada; aile adı ve çocuğun soyadı konusundaki normatif eksiklik ve olası yasal değişiklikte “kanunun kalitesi” üzerinde durulacak, eşlerin soyadı ve çocuğun soyadı özelinde Medeni Hukuk hükümleri ve Anayasal temel hak güvencelerinin uyumu değerlendirilecek, yasal düzenleme yapılana kadar geçecek süreçte konunun yargısal çözüm olanakları tartışılacak, bu bağlamda tüm yargı makamlarınca gözetilmesi gereken anayasa uygun/temel haklarla uyumlu yorum yükümlüğü incelenecek, tartışmaya yargısal kararların ve özellikle Anayasal içtihadın etkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Medeni Kanun, Aile Adı, Çocuğun Soyadı, Temel Hak Güvenceleri, Anayasaya Uygun Yorum.

TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA ENGELLİ BİREYLERİN HUKUKİ STATÜSÜ:
VESAYET REJİMİNDEN DESTEKLİ KARAR ALMA MODELİNE GEÇİŞ İHTİYACI

Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ

Akdeniz Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

1926 tarihli Türk Medeni Kanunu'nun kabulünden itibaren engelli bireylerin hukuki statüsü, esas itibarıyla koruma temelli ve paternalist bir anlayış çerçevesinde düzenlenmiştir. Fiil ehliyeti sistemi; ayırt etme gücü, kısıtlılık ve vesayet kurumları aracılığıyla yapılandırılmış; özellikle zihinsel ve psikososyal engelliliğe sahip bireyler bakımından karar alma yetkisinin temsil yoluyla devri temel çözüm modeli olarak benimsenmiştir. 2002 reformu ile kanun sistematigi ve terminolojisinde önemli değişiklikler yapılmış olmakla birlikte, hukuki ehliyetin insan hakları merkezli bir perspektifle yeniden tanımlanması yönünde paradigmatik bir dönüşüm gerçekleşmemiştir. Bu durum, Kanun'un ikinci yüzyılına girerken engelli bireylerin hukuki statüsünün normatif temellerinin yeniden tartışılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu çalışma, TMK'da düzenlenen fiil ehliyeti ve kısıtlılık rejimini doktrinel analiz yöntemiyle incelemekte; vesayet kurumunun teorik dayanaklarını koruma-özerklik gerilimi ekseninde değerlendirmektedir. Mevcut sistemin, engelliliği çoğu zaman kategorik bir ehliyetsizlik varsayımı üzerinden ele aldığı ve bireyin karar verme kapasitesini bireyselleştirilmiş bir değerlendirmeye tabi tutmaksızın sınırlandırabildiği ileri sürülmektedir. Özellikle tam vesayet uygulamalarında bireyin malvarlığına, sözleşme özgürlüğüne ve kişisel statüsüne ilişkin kararların üçüncü kişilerce alınması, hukuki kişiliğin fiilen askıya alınması sonucunu doğurabilmektedir. Bu durum, insan onuru ve kişisel özerklik ilkeleri bakımından ciddi anayasal sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Çalışma, ulusal hukuki çerçeveyi uluslararası insan hakları hukuku bağlamında da değerlendirmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesi, engelli bireylerin hukuki ehliyetinin diğer bireylerle eşit şekilde tanınmasını öngörmekte ve devletlere destekli karar alma mekanizmaları geliştirme yükümlülüğü yüklemektedir. Sözleşmenin benimsediği sosyal model yaklaşımı, engelliliği bireysel yetersizlikten ziyade

toplumsal ve çevresel bariyerler üzerinden tanımlamakta; bu yönüyle tıbbi ve korumacı anlayışa dayalı geleneksel vesayet sistemlerini eleştirel bir incelemeye tabi tutmaktadır. Bu bağlamda kategorik kısıtlılık rejimlerinin ölçülülük, gereklilik ve orantılılık ilkeleri bakımından anayasal ve uluslararası denetime açık olduğu savunulmaktadır.

Makale ayrıca mukayeseli hukukta geliştirilen destekli karar alma modellerini analiz ederek, temsil temelli ikame karar verme anlayışı yerine, bireyin iradesini güçlendiren ve karar alma kapasitesini destekleyen alternatif mekanizmaların mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Destekli karar alma modeli; danışmanlık, iletişim desteği, sınırlı ve belirli alanlarla sınırlandırılmış temsil gibi araçlarla bireyin kendi kararını oluşturmaya yardımcı olan, süreli ve denetlenebilir bir yapı öngörmektedir. Bu yaklaşım, hukuki ehliyeti ortadan kaldırmaksızın bireyin özne konumunu korumakta ve eşitlik ilkesini somutlaştırmaktadır.

Sonuç olarak çalışma, Türk Medeni Kanunu'nun ikinci yüzyılında engelli bireylerin hukuki statüsünün temsil temelli vesayet anlayışından hak temelli ve özerklik odaklı bir destek sistemine evrilmesinin normatif bir zorunluluk olduğunu ileri sürmektedir. Bu dönüşüm, yalnızca Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri bakımından değil; aynı zamanda anayasal eşitlik ilkesi, insan onuru ve hukuk devleti prensipleri açısından da kaçınılmazdır. TMK'da yapılacak olası reformların, kategorik ehliyetsizlik yerine fonksiyonel kapasite değerlendirmesini esas alan, bireyselleştirilmiş, ölçülü ve yargısal denetime açık müdahale mekanizmaları öngören bir yapıya yönelmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu çerçevede, hukuki ehliyet tartışmasının yalnızca teknik bir medeni hukuk sorunu olmadığı; aksine hukuk felsefesi ve anayasa teorisi bakımından özne anlayışının yeniden tanımlanmasını gerektirdiği ileri sürülmelidir. Engelli bireylerin karar alma süreçlerinden sistematik biçimde dışlanması, klasik liberal özne modelinin kapasite merkezli varsayımlarını yeniden üretmekte ve eşitliği biçimsel düzeyde bırakmaktadır. Oysa çağdaş insan hakları yaklaşımı, farklılık temelinde eşitliği ve maddi eşitlik ilkesini esas almakta; bireyin destek ihtiyacını hak öznesi olma statüsünü ortadan kaldıran değil, kamusal otoritenin pozitif yükümlülüklerini harekete geçiren bir unsur olarak görmektedir. Bu nedenle TMK'nın ikinci yüzyılında yapılacak reformların, yalnızca vesayet kurumunun daraltılmasıyla sınırlı kalmayıp, hukuki ehliyeti evrensel ve devredilmez bir statü olarak kabul eden, devletin ise destek mekanizmalarını kurumsallaştırma yükümlülüğünü açıkça düzenleyen bütüncül bir paradigma değişimini yansıtmaları gerekmektedir.

MÜSTAKBEL EŞİNİN MALINA KATKIDA BULUNAN NİŞANLININ DEĞER ARTIŞ PAYI ALACAĞI

Dr. Öğretim Üyesi Aziz Erman BAYRAM

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

743 sayılı mülga Türk Kanunu Medenisi'nden¹ farklı olarak² 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun³ 202. maddesinin birinci fıkrası uyarınca hukukumuzda geçerli olan yasal ve olağan mal rejimi, edinilmiş mallara katılma rejimidir. Edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olduğu bir evlilikte eşlerden biri, diğerine ait bir malın edinilmesine, iyileştirilmesine veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunmuşsa tasfiye sırasında bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında bir alacak hakkına sahip olur (TMK m. 227/I).⁴ Değer artış payı alacağı olarak adlandırılan bu alacak, eşinin malına hiç veya uygun karşılık almaksızın yatırım yapan ancak bağışlama amacı da bulunmayan eşin, katkıda bulunulan malda meydana gelen konjonktürel değer artışından yararlandırılmasını sağlar.

Türk Medeni Kanunu'nun 227. maddesi kapsamında değer artış payı alacağının doğabilmesi için katkının kural olarak eşler arasındaki mal rejimi devam ederken yapılmış olması gerekir. Ancak eşler henüz evlenmeden önce birbirlerinin mallarına hiç veya uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunabilir. Gerçekten de evlenmeden önce bir eşin sahip olduğu mala, onun nişanlısı yani müstakbel eşi tarafından bir katkıda bulunulmasına uygulamada sıklıkla rastlanır. Örneğin nişanlılar, evlendikten sonra birlikte yaşayacakları konutu mali güçlerini birleştirmek suretiyle satın alabilir ancak söz konusu konut, tapuda nişanlılardan yalnızca birinin adına tescil edilebilir. Nişanlılardan biri, evlendikten sonra birlikte yaşamayı planladıkları, nişanlısına ait olan konutun iyileştirilmesine veya korunmasına katkıda bulunabilir; bu kapsamda nişanlısının konutunun mutfağının veya banyosunun yenilenmesi,

¹ Resmî Gazete, 04 Nisan 1926, sayı 339.

² Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 170. maddesi uyarınca eşler arasında geçerli olan yasal mal rejimi mal ayrılığıydı.

³ Resmî Gazete, 08 Aralık 2001, sayı 24607.

⁴ Mülga Türk Kanunu Medenisi'nde Türk Medeni Kanunu'nun 227. maddesi anlamında bir değer artış payı alacağı öngörülmemişti. Bununla birlikte mülga Kanun döneminde de yargı uygulamasında eşlerden birinin evlilik süresince diğer eşe yaptığı ve karşılığını alamadığı katkıların karşılığı olarak katkıda bulunan eş lehine bir alacak hakkının doğduğu kabul edilmiş ve bu alacak, katkı alacağı veya katkı payı alacağı olarak ifade edilmiştir.

çatısının onarılması veya ısıtma sisteminin değiştirilmesi amacıyla karşılıksız olarak bir miktar para verebilir veya söz konusu işlerin yapılmasında ücretsiz olarak çalışabilir.

Türk Medeni Kanunu’nda, kaynak İsviçre Medeni Kanunu’nda olduğu gibi müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlının, değer artış payı alacağına hak kazanıp kazanamayacağı hususu açıkça düzenlenmemiştir. İsviçre hukuk öğretisinde hâkim olan görüşe göre müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlı, TMK m. 227/I hükmünün kıyasen uygulanması suretiyle değer artış payı alacağına hak kazanır.⁵ Buna karşılık Türk hukuk öğretisinde ağır basan görüş, evlenmeden önce nişanlısının malına katkıda bulunan eşin, değer artış payı alacağına hak kazanamayacağını kabul etmektedir.⁶

Öğretide müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlının değer artış payı alacağına hak kazanamayacağını savunan görüş, müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlıyı, bir başkasının malına yatırım yapan üçüncü bir kişi gibi değerlendirmektedir. Bu görüşe göre nişanlılar arasında henüz bir evlilik bağı bulunmamaktadır ve dolayısıyla nişanlılardan biri tarafından diğerinin malına yapılan katkı, TMK m. 227/I’de aranan “eşlerden birinin diğerine” ait mala katkıda bulunması koşulunu sağlamamaktadır. Hâl böyle olunca müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlının söz konusu katkısı nedeniyle değer artış payı alacağına hak kazanması mümkün değildir.

Öğretide savunulan ve benim de kabul ettiğim görüşe göre müstakbel eşinin malına katkıda bulunan nişanlı, sıradan bir üçüncü kişi değildir. Gerçekten de o, bir anlamda gelecekteki evliliğine yatırım yapan ve çoğu kez ekonomik düşüncelerle değil duygularıyla hareket eden bir kimsedir. Nişanlısının malına hiç veya uygun bir karşılık almaksızın katkıda bulunan kişinin, evlendikten sonra söz konusu malda meydana gelen değer artışından yararlandırılmaması açıkça hakkaniyete aykırı olur. Eşlerin menfaatlerinin adil bir biçimde

⁵ Heinz Hausheer ve Thomas Geiser, “Güterrechtliche Sonderprobleme,” içinde *Vom alten zum neuen Eherecht: die vermögensrechtlichen Bestimmungen einschliesslich Übergangsrecht Verantwortung*, editör Heinz Hausheer (Stämpfli, 1986), 98; Hans Hinderling ve Daniel Steck, *Das schweizerische Ehescheidungsrecht unter besonderer Berücksichtigung der Rechtsprechung und des Expertenentwurfs der Scheidungsrechtsrevision* (Schulthess, 1995), 244; Cyril Hegnauer ve Peter Breitschmid, *Grundriss des Eherechts* (Stämpfli, 2000), 269; Heinz Hausheer, Thomas Geiser ve Regina E. Aebi-Müller, *Das Familienrecht des Schweizerischen Zivilgesetzbuches* (Stämpfli, 2022), 370; Heinz Hausheer, Ruth Reusser ve Thomas Geiser, “BK ZGB, Art. 206,” içinde *Berner Kommentar, Allgemeine Vorschriften, Art. 181-195a ZGB; Der ordentliche Güterstand der Errungenschaftsbeteiligung, Art. 196-220 ZGB, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Das Familienrecht, Das Eherecht, Das Güterrecht der Ehegatten*, editörler Heinz Hausheer ve Ruth Reusser (Stämpfli, 1992), N. 64.

⁶ Gülşah Sinem Aydın, *Boşanma Nedeniyle Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Sona Erdiği Durumda Değer Artış Payının İstenmesine İlişkin Esaslar* (On İki Levha Yayıncılık, 2024), 30; Nuri Aziz Midyat, *Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Değer Artış Payı* (On İki Levha Yayıncılık 2017), 10; Faruk Acar, *Aile Hukukumuzda Aile Konutu - Mal Rejimleri ve Eşin Yasal Miras Payı* (Seçkin Yayıncılık, 2021), 359; Mustafa Alper Gümüş, *Teoride ve Uygulamada Evliliğin Genel Hükümleri ve Mal Rejimleri* (Vedat Kitapçılık, 2008), 328, dipnot 360; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Katkı - Katılma Alacağı* (Turhan Kitabevi, 2025), 7, dipnot 4.

dengelenebilmesi için nişanlının müstakbel eşinin malına evlilikten önce yapmış olduğu katkının, evlilikle maddi ve zamansal açıdan yakın bir bağlantı içinde olması koşuluyla değer artış payı alacağına hak kazandıracağı kabul edilmelidir. O hâlde TMK m. 227/I hükmü nişanlılar arasında yapılan katkılara kıyasen uygulanarak eşin, nişanlılıkta müstakbel eşine yapmış olduğu katkı nedeniyle değer artış payı alacağına hak kazanması kabul edilmelidir.

Nişanlının yapmış olduğu katkının değer artış payı alacağına hak kazandırabilmesi için; nişanlılığın evlilikle sonuçlanmış olması, eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin geçerli olması, katkının evlilikle maddi ve zamansal açıdan yakın bir bağlantı içinde bulunması ve TMK m. 227/I'de değer artış payı alacağına hak kazanılabilmesi için aranan diğer koşulların varlığı gerekir. Nişanlılığın evlilik dışında bir yolla sona ermesi hâlinde değer artış payı alacağı talep edilmesi mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Mal Rejimi, Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi, Değer Artış Payı Alacağı, Nişanlılık.

743 SAYILI TÜRK KANUNU MEDENİSİNDEN 4721 SAYILI TÜRK MEDENİ
KANUNUNA UZANAN SÜREÇTE PAYLI MÜLKİYETTE YASAL ÖNALIM HAKKINA
İLİŞKİN GETİRİLEN DÜZENLEMELER VE DEĞİŞİKLİKLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Mustafa Alper GÜMÜŞ

Doğuş Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Yürürlükten kalmış olan 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 659.maddesinde kısa bir hükümle düzenlenen ve yasal dolaylı taşınmaz mülkiyeti sınırlaması oluşturan paylı mülkiyette paydaşların sahip olduğu yasal önalım hakkı; 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 732-734. maddelerinde; İsviçre Medeni Kanununda 04.10.1091 tarihinde kabul edilen ve 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe giren yasal önalım hakkına ilişkin değişiklikler örnek alınarak; yeniden düzenlenmiştir.

İsviçre Borçlar Kanununda, aynı değişiklikle, taşınmaz üzerindeki akdi önalım hakkı, İsviçre Medeni Kanunundaki paylı mülkiyetteki yasal önalım hakkı ile uyumlu şekilde, ayrıntılı düzenlemeye kavuşurken; Türk Hukukunda akdi önalım hakkına ilişkin yeni ve detaylı hükümler 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda yer bulsa da, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanununda yer alan düzenlemeler arasında bir uyum sorunu ortaya çıkmıştır. Her iki kanunda “öналım olayı” ve “öналım hakkı sahibine yapılacak öналım olayının gerçekleştiğı bildiriminin kapsamı” bakımından getirilen farklı düzenlemelerin yarattığı sorunlar üzerinde durulmalıdır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile önemli bir değişiklik olarak paylı mülkiyette yasal öналım hakkı dava yoluyla kullanılabilen yenilik doğuran hak haline getirilmiştir. Bununla birlikte öналım hakkının dava yoluna başvurulmaksızın kullanılıp kullanılamayacağı ve sonrasında kanun koyucunun tercihinin anayasaya uygunluğu sorunu, Anayasa Mahkemesi’nin bu konuda verdiği kararlar üzerinden tartışılmalıdır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun paylı mülkiyette yasal öналım hakkına ilişkin hükümlerindeki en önemli eksikliklerden biri de, yasal ve akdi öналım hakları arasındaki sıra sorunu çözen yasa hükmüne İsviçre Medeni Kanununun aksine yer verilmemesidir.

25 Aralık 2025 tarih ve 33118 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 7571 sayılı Kanun ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 733/I ve III ile 734/II hükümleri yeniden düzenlenmiş; önalım olayının kapsamı, yasal önalım hakkının bağlı olduğu uzun hak düşürücü süre ve yasal önalım hakkının kullanılması ile meydana gelen satış ilişkisindeki satış bedeli tutarının belirlenmesine ilişkin değişiklikler yapılmıştır.

Anahtar kavramlar: yasal önalım hakkı, paylı mülkiyet, mülkiyet hakkı sınırlaması, akdi önalım hakkı, önalım olayı

RÜZGÂR ENERJİSİ SANTRALLERİNİN KOMŞU TAŞINMAZLAR ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ: KOMŞULUK HUKUKU ÇERÇEVESİNDE MÜLKİYET HAKKI İLE KAMU
YARARI ARASINDAKİ DENGE

Dr. Öğretim Üyesi Güray TÜRKER

Okan Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerinden olan rüzgâr enerji santrallerine (RES) yönelik yatırımların artması, bu tesislerin komşu taşınmazlar üzerinde doğurduğu etkiler nedeniyle çeşitli hukuki uyumsuzlukların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik ve enerji arzının temini gibi kamu yararı unsurlarını barındıran RES'lerin komşu taşınmaz maliklerinin mülkiyet hakkı karşısında hangi sınırlar içinde faaliyet gösterebileceğinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Nitekim, yenilenebilir enerji politikalarının anayasal düzeyde çevrenin korunması ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle ilişkilendirilmesi, RES projelerinin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda çevresel ve toplumsal boyutları bulunan yatırımlar olarak değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle RES'ler, sadece klasik anlamda iki komşu taşınmaz arasındaki bireysel davranışlara dayalı bir eşya hukuku uyumsuzluğu olarak görülmemelidir. Dolayısıyla burada, içinde kamu hukuku unsurları da bulunan ve kamu yararıyla desteklenen, fakat özel hukuk alanında sonuç doğuran bir hukuki sorun söz konusudur.

Rüzgâr türbinlerinin yol açtığı sürekli gürültü, periyodik gölge titreşimi (*shadow flicker*), mekanik titreşim, görsel baskı, ışık yansıması, parıltı (*blade glint*) ve buz atımı (*ice throw*) gibi etkiler, komşu taşınmaz maliklerinin mülkiyet hakkından doğan kullanma ve yararlanma yetkilerini önemli ölçüde sınırlayabilmektedir. Bu bakımdan, türbinlerin yol açtığı etkilerin Türk Medeni Kanunu m. 737 çerçevesinde katlanılması gereken olağan komşuluk etkileri mi yoksa hukuka aykırılık teşkil eden taşkın kullanım hâli mi oluşturduğunun değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirme yapılırken, malikin katlanma yükümlülüğünün sınırları, mülkiyet hakkının sosyal fonksiyonu, ölçülülük ilkesi göz önünde tutulmalıdır. Bilhassa kamu yararına dayalı rüzgâr enerjisi yatırımlarının, komşuluk hukukundaki katlanma sınırlarını kendiliğinden genişletmeyeceği ve her somut olay özelinde etkilerin yoğunluğu, sürekliliği ve taşınmazın bulunduğu yerin özellikleri dikkate alınarak çatışan menfaatlerin dengelenmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Bir RES projesinin çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) süreci tamamlanarak idari ve teknik mevzuata uygun biçimde ruhsatlandırılmış olması, özel hukuk alanındaki sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Başka bir ifadeyle, idare hukuku kapsamındaki uygunluk eşya hukuku kapsamında taşkınlık oluşmayacağı sonucunu doğurmaz. Bu noktada RES işletenin sorumluluğunun hukuki niteliği ve sebebinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Taşkınlığın hukuka aykırı nitelik taşıdığı hâllerde işletenin kusursuz sorumluluğunun söz konusu olduğu ifade edilmelidir. Nitekim taşkınlığın yerel âdete uygun ve kaçınılmaz nitelik taşıdığı durumlarda, fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinin bir yansıması olan TMK m. 730/2 uyarınca işleten, uygun bir bedel ödemek suretiyle zararların denkleştirilmesinden yükümlü tutulabilmektedir. Bunun yanında komşu taşınmaz malikinin, elatmanın önlenmesi, eski hâle getirme, tehlikenin giderilmesi ve tazminat talepleri de gündeme gelebilir.

Kamulaştırma Kanunu, enerji yatırıma ait projenin etrafındaki komşu (mücavir) taşınmazların çevresel, sosyal veya ekonomik olarak yaşanmaz hâle gelmesi durumunda maliklere taşınmazlarının kamulaştırılmasını talep etme imkânı tanımış; ancak bu düzenlemeyi baraj inşası için yapılan kamulaştırmalarla sınırlı tutmuştur. Bu nedenle RES projelerinde komşu malikin yasada açıkça öngörölmüş bir kamulaştırma talep hakkına sahip olmadığı belirtilmelidir. Bu boşluk, *de lege ferenda* olarak kademeli bir talep hakkının tanınmasını zorunlu kılmaktadır: Taşınmazın kısmen kullanılamaz hâle gelmesi durumunda kamulaştırma yoluyla irtifak hakkı tesisi; taşınmazın bütünüyle kullanılamaz hâle gelmesi durumunda ise özel mülkiyetin sona erdirilmesine yönelik kamulaştırma talebi. Kamulaştırma uygulamalarında ölçölölük ilkesinin gözetilmesi, kamulaştırmanın son çare (*ultima ratio*) niteliğinde bir müdahale aracı olduğu gerçeğiyle birlikte değerlendirilmelidir. Zira kamu yararı gerekçesiyle gerçekleştirilen her müdahalenin, mülkiyet hakkının özüne dokunmaması ve hakkın kullanılmasını tamamen anlamsız kılmaması anayasal güvence altındadır. Dolayısıyla, kamulaştırma da bireysel menfaat ve toplumsal menfaat arasında denge kurulması gereken diğer bir meseleyi ortaya çıkarmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma, yenilenebilir enerji yatırımlarından olan RES'lerin kamu yararı gerekçesiyle sınırsız bir imtiyaz alanına sahip olmadığının altını çizmektedir. Bu yönüyle çalışma, komşuluk hukuku, kamu yararı ve mülkiyet hakkının özü kavramları ekseninde çatışan menfaatleri dengelemeye çalışarak, komşuluk hukukunun güncel çevresel ve enerji yatırımları kaynaklı uyuşmazlıklar bakımından yeniden yorumlanmasına teorik ve uygulamaya dönük katkı sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Rüzgâr enerji santrali (RES), mülkiyet, kamu yararı, komşuluk hukuku, kamulaştırma.

YÜKLENİCİ TEMERRÜDÜ HÂLİNDE ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN MÜLKİYET KAZANIMI VE TMK M. 1023'ÜN SINIRLARI

Dr. Öğretim Üyesi H. Sena AKKIŞLA

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Arsa payı karşılığı inşaat sözleşmeleri karma nitelikli bir sözleşme olup arsa malikinin ve yüklenicinin menfaatlerini dengeleme amacı taşımaktadır. Uygulamada bu sözleşmelerin ifası sırasında yükleniciye erken aşamada yapılan arsa payı devri, inşaatın tamamlanmaması, yüklenicinin temerrüdü halinde taraflar dışında üçüncü kişilerin de mülkiyet hakkını etkileyen ciddi hukuki sorun yaratmaktadır. Yüklenicinin edimini ifa edememesi ve temerrüde düşmesi halinde yükleniciden taşınmaz satın alan üçüncü kişilerin mülkiyet hakkı ile arsa malikinin sözleşmeden dönme hakkı arasındaki dengesizlik bir sorun oluşturmaktadır. Yargı kararları incelendiğinde tescille mülkiyetin kazanılmasını düzenleyen ve üçüncü kişinin iyi niyetini koruyan Türk Medeni Kanunu içerisindeki düzenlemelerin amaçlarından farklı kararlara hükmedildiği görülmektedir. Özellikle yükleniciye yapılan erken tapu devrinin bir “avans” olduğu, yüklenici edimini ifa etmemişse bu tapunun hukuken geri alınabileceğine yönelik kararlar bulunmaktadır. Uygulamada pratik çözüm bulmak amacıyla sıkça karşımıza çıkan ancak terim olarak doğru kullanılmayan “avans tapu” nitelik itibarıyla tartışmalı ve taraf menfaatlerini zedeleyici bir kavramdır.

Çalışmamızda bu içtihatlar ele alınmakla birlikte yüklenicinin edimini henüz ifa etmediği bir aşamada, arsa malikinden devraldığı taşınmazları üçüncü kişilere satması durumunda bu üçüncü kişilerin kazanımlarının hukuki güvenlik ve eşya hukukunun temel ilkeleri karşısındaki durumu incelenmiştir. Eşya hukukuna hakim ilkelere olan tescilin açıklığı, tescile güvenin korunması, şarta bağlı tescilin geçersizliği özellikle uygulamada yer alan kararlar ile bağdaşmayan hususlarda değerlendirilmiştir. Nitekim çalışma içerisinde 2025 yılında verilen Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı bu tartışmalar açısından yeni bir pencere açarak iyi niyetli üçüncü kişinin kazanımlarının reddedilmesine işaret etmiştir.

Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerinin tutarlılık içerisinde uygulamada da kabul edilmesi olumlu bir gelişme olarak algılanmaktadır ve bunun yanında mülkiyetin şartlı geri alınabilirliği gibi sistem dışı yaklaşımların sona erdirilmesi imkânı sunmaktadır. Çalışmada izlenen metot yasal düzenlemelerin normatif olarak değerlendirilmesi olup ayrıca çözüm önerileri bakımından Alman ve İsviçre hukuk sistemi ile karşılaştırmalı bir analizdir. Çalışmanın literatüre katkısı ise uygulamada sıkça yanlış olarak kullanılan “avans tapu” kavramının eşya hukukundaki ilkelere verdiği zararın tespiti ve arsa payı karşılığı inşaat sözleşmeleri bakımından yaşanan uyuşmazlığın hangi yollarla doğru bir çözüme gidebileceğinin açıklanmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Tescil, Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesi, TMK m.1023, Yüklenicinin Temerrüdü, Mülkiyet

ANLAŞMALI VE ÇEKİŞMELİ BOŞANMA DAVASINDA EŞLERİN EV
HAYVANLARINA İLİŞKİN TALEPLERİNE TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN AİLE VE
EŞYA HUKUKU HÜKÜMLERİNİN UYGULANABİLİRLİĞİ

Dr. Öğretim Üyesi Dila OKYAR

Hacettepe Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

Özet

Hukuk düzeninin bir varlığa tanıdığı hukukî statü, ona sağladığı hukuki koruma düzeyini belirler. Hukuk dünyasındaki bir varlık, kişi olarak korunacak bir hak süjesi midir, eşya olarak korunacak olan bir hak objesi midir yoksa kendine özgü bir statüye mi sahip olmalıdır? Bu soruya verilecek cevap, kanunkoyucunun benimsediği hukuk politikası tercihine göre değişir. Kişi, hukuki bir kavramdır; doğal bir olgu değildir. Benzer şekilde, hukuki anlamda eşya da işlevsel bir hukuki kavramdır.

Hayvanların birer canlı olarak korunması gerektiği anlayışı uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Medenî hukuk boyutuyla hayvanın eşya merkezli hukukî statüsüne ilişkin tartışmalar ise nispeten yenidir. Tartışmalar özellikle ev hayvanları ekseninde yoğunlaşmaktadır.

Hayvanın taşınır eşya statüsü Roma Hukuku kökenli bir anlayışa dayanır. Roma hukuku geleneğinden gelen Kıta Avrupası hukuk sisteminin öncülerinden olan ülkelerde yapılan medeni kanun değişiklikler hayvanın hukukî statüsünde, en azından bir paradigma değişikliğine işaret etmektedir. Alman Medeni Kanunu (§90a BGB), Avusturya Medeni Kanunu (§285a ABGB) ve İsviçre Medeni Kanunu (Art. 641a ZGB) hükümlerinde hayvanın eşya olmadığı prensip olarak benimsenmiş, özel hüküm bulunmayan hallerde ise eşyalar için öngörülen hükümlerin uygulanacağı kabul edilmiştir.

Türk Hukukunda ise hayvanın hukukî statüsüne ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak 4721 Türk Medeni Kanunu (TMK) ve 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (HKK) hükümleri başta olmak üzere mevzuatta hayvanlara ilişkin düzenlemeler bir arada değerlendirildiğinde, hayvanların salt bir cansız eşya olarak kabul edilmediği, mülkin mülkiyet hakkından doğan yetkilerine birtakım sınırlamalar getirildiği görülür.

Çalışmamızın konusunu eşlerden münhasıran birine ait olan veya birlikte mülkiyetlerinde bulunan ev hayvanının boşanma davasındaki hukukî durumudur. Evcil

hayvanın bir türü olan ev hayvanı “gerçek veya tüzel kişiler tarafından özellikle evde, iş yerlerinde ya da arazisinde özel ilgi ve refakat amacıyla muhafaza edilen, bakımı ve sorumluluğu sahiplerince üstlenilen her türlü hayvanı” ifade eder (HKK m. 3/1-(1)).

Özellikle Anglo-Amerikan hukuk sistemi literatüründe son yıllarda “hayvan velayeti” (*pet custody*), boşanmada ev hayvanı bakım anlaşması (*pet-nup agreement*) kavramları geliştirilmiştir. İngiliz Cooper&Co avukatlık şirketi verilerine göre, Mart 2025 tarihi itibarıyla boşanma davalarında evcil hayvanlara ilişkin taleplerde son bir yılda %37,5 artış yaşanmıştır.

Türk Hukukunda da son yıllarda medyaya da yansıyan yargı kararlarında boşanma davalarında evcil hayvan üzerinde hak sahipliği ve bakım masraflarına hükmedilmektedir.

Çalışmada, Türk Hukukunda anlaşmalı boşanmada ve çekişmeli boşanmada eşlerin ev hayvanlarına ilişkin talepleri bakımından Türk Medeni Kanunu’nun eşya hukuku hükümlerinin yeterli olup olmadığı, bir kanun boşluğu bulunup bulunmadığı, varsa kıyasen uygulanabilecek hükümler değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Hayvan, ev hayvanı, boşanma, mülkiyet, paylı mülkiyet, mal rejimi.

YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA MAL REJİMİ TASFİYESİNİN SAĞ KALAN EŞİN MİRAS PAYINA ETKİSİ

Dr.Öğretim Üyesi Nihal Ural

İstanbul Kültür Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Eşin yasal miras payının belirlenmesi, Türk Medeni Hukukunda miras hukuku ile aile hukukunun iç içe geçtiği, hem teori hem de uygulamaya yönelik önemli sonuçlar doğuran bir alandır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda yasal mirasçılık hükümleri TMK m. 495 ve devamında düzenlenmiş; sağ kalan eşin yasal miras payı ise TMK m. 499 hükmüyle belirlenmiştir. Bununla birlikte, eşin miras payının doğru ve hukuka uygun olarak belirlenmesi, evlilik süresince tabi olunan mal rejiminin ölümle sona ermesi ve bu mal rejimin tasfiye edilmesiyle mümkündür.

MK m. 225 uyarınca eşlerden birinin ölümüyle mal rejimi kendiliğinden sona erer. Mal rejiminin sona ermesiyle TMK m. 236 ve devamı hükümleri gereğince yapılan tasfiye sonucunda sağ kalan eş lehine doğan katılma alacağı, değer artış payı veya ortaklık payı, hukuki niteliği itibarıyla miras hakkından bağımsız, tereke dışı bir alacak hakkıdır. Buna göre, mal rejimi tasfiyesi yapılmaksızın terekenin belirlenmesi ve buna bağlı olarak miras payının hesaplanması, sağ kalan eşin yasal miras payının eksik ya da hatalı belirlenmesine sebep olabilecektir.

Bu bildiride, öncelikle Türk Medeni Kanunu’nda yasal mal rejimi olarak kabul edilen edinilmiş mallara katılma rejiminin, sağ kalan eşin yasal miras payının belirlenmesini nasıl etkilediği TMK ve yargı kararları çerçevesinde ele alınacaktır. Devamında mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı rejimlerinin tasfiye usulleri ile bu tasfiyelerin miras payının belirlenmesine etkileri karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bildiride ayrıca, Yargıtay’ın yerleşik ve güncel kararları ışığında, mal rejimi tasfiyesi yapılmaksızın belirlenen yasal miras payı hesaplamalarının hukuka aykırılığı, bu yanlış uygulamaların yargı kararlarına yansımaları ve uygulamada karşılaşılan sorunlar değerlendirilecektir.

Sonuç bölümünde ise, sağ kalan eşin yasal miras payının doğru, adil ve kanuna uygun olarak belirlenebilmesi için mal rejimi tasfiyesinin zorunlu ve öncelikli bir aşama olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eşin yasal miras payı, mal rejimleri, mal rejimi tasfiyesi, eşin yasal miras payının hesaplanması, sağ kalan eşin tereke dışı alacağı.

KORUYUCU MİRASÇILIKTAN ÇIKARMA: GERÇEK BİR ÇIKARMA TASARRUFU MU YOKSA BİR ÖNLEM Mİ?

Doç. Dr. Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN

Anadolu Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Anabilim Dalı

ÖZET

Mirasçılıktan çıkarma kurumu, mirasbırakanın saklı paylı mirasçılarının saklı paylarına dokunmasına olanak veren maddi anlamda ölüme bağlı bir tasarruftur. Türk Medeni Kanunu (TMK) mirasçılıktan çıkarmayı iki ayrı maddede, iki farklı tür olarak düzenlemektedir. Bunlardan ilki cezai mirasçılıktan çıkarma, diğeri ise borç ödemeden aciz sebebiyle mirasçılıktan çıkarmadır. TMK'nın 513. maddesinde “Borç ödemeden aciz sebebiyle mirasçılıktan çıkarma” başlığı altında hüküm altına alınan kurumun amacı, mirasbırakanın saklı paylı mirasçısını cezalandırmak olmayıp aksine onun beklenen miras hakkının en azından bir kısmının koruma altına alınmasıdır. Bu sebeple bu tür mirasçılıktan çıkarma “koruyucu mirasçılıktan çıkarma” olarak nitelendirilmektedir. Bu korumadan yararlanan saklı paylı mirasçı ise mirasbırakanın sadece altsoyudur. Bu durum, bu tür mirasçılıktan çıkarmayı, TMK m. 510 ve devamında düzenlenen cezai mirasçılıktan çıkarmadan hem amaç hem korunan saklı paylı mirasçı bakımından ayırmaktadır.

Koruyucu mirasçılıktan çıkarmada mirasbırakan, hakkında borç ödemeden aciz belgesi bulunan altsoyunu saklı payının yarısı oranında mirasçılıktan çıkarmakta ve çıkardığı bu payı onun doğmuş ve doğacak çocuklarına özgülemektedir. Kalan yarı orandaki saklı pay ise bu altsoya ait olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bu saklı paylı altsoyun mirasçılık hakkı sona ermemektedir. Bu sona ermeme ise hakkında borç ödemeden aciz belgesi bulunan saklı paylı altsoyun alacaklılarının kalan saklı pay üzerinde hak iddia etmelerine imkan vermektedir.

Koruyucu mirasçılıktan çıkarmanın bu özellikleri doktrinde bazı yazarlar tarafından eleştirilmiş ve alacaklılarının hakkını zedeleyen ve onlardan mal kaçırma amacına hizmet eden bir düzenleme olarak ifade edilmiştir.⁷ Saymen ise hükmün amacını doğru bulup, aranan

⁷ AYİTER, Nuşin (1971), Miras Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, s. 132; BERKİ, Şakir (1975), Miras Hukuku, Ankara, s. 46; BERKİ, Ali Himmet (1968), Miras ve Tatbikatı, 3. Bası, Ankara, s. 209.

şartların amacın gerçekleşmesine hizmet etmediğini savunmaktadır.⁸ Kanaatimizce her ne kadar hükümde alacaklıların hakkı zedeleniyor gibi görünse de bunun sınırlı bir şekilde ortaya çıktığını söylemek gerekir. Zira alacaklılar saklı payın kalan yarısı üzerinde hak iddia edip alacaklarına kavuşabileceklerdir. Keza hükmün amacı hem alacaklıların zarar görmemesi hem saklı paylı mirasçı olan altsoyun çocuklarının beklenen miras haklarının korunmasıdır. Dolayısıyla burada gözetilen bir yarar zarar dengesi söz konusudur. Keza korumanın kısmi olması da bu dengenin gözetildiğinin açık bir sonucudur.

Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde aslında borç ödemedен aciz sebebiyle mirasçılıktan çıkarma olarak düzenlenen kurumun gerçek anlamda bir mirasçılıktan çıkarma olmadığını söylemek mümkündür. O halde bu kurum aslında mirasbırakanın mirasçılarına geçmesi beklenen mirasının korunması amacına hizmet eden bir tedbir niteliğindedir. Çalışmada bu kurumun özellikleri ve yapısı Alman ve İsviçre hukuklarındaki düzenlemelere de değinilerek detaylı bir şekilde açıklanması, geliştirilmesi ve değiştirilmesi gereken hususların ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mirasbırakan, mirasçı, saklı pay, mirasçılıktan çıkarma, borç ödemedен aciz belgesi.

⁸ SAYMEN, Ferit (1939), “Aciz Sebeble Mirastan İskat”, İstanbul Barosu Mecmuası, Y. 13, S. 3, s. 145 vd.; SAYMEN, Ferit (1958), Miras Hukuku Dersleri, İstanbul, s. 233 vd.

TÜRK MEDENİ KANUNU'NUN ÜÇÜNCÜ ZÜMRENİN SAĞ KALAN EŞLE BİRLİKTE MİRASÇILIĞINA İLİŞKİN DÜZENLEMELERİNİN ELEŞTİRİSİ

Dr. Öğretim Üyesi Özgür GÜVENÇ

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Zümre sistemine hâkim olan ilkelerden biri kök içi halefiyet ilkesidir. Bu ilkeye göre her bir zümrede mirasbırakandan önce ölen mirasçıların yerini, halefiyet yoluyla kendi altsoyları almaktadır. Buna karşılık sağ kalan eşin varlığında, üçüncü zümrenin mirasçılığında kök içi halefiyet ilkesine bir sınırlama getirilmiştir. Gerçekten TMK m. 499 b. 3 uyarınca mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ile onların çocuklarından hiçbiri hayatta değilse mirasın tamamı eşe kalmaktadır. Bunun yanı sıra TMK m. 497/V'te de, sağ kalan eşin varlığında üçüncü zümrede kök içi halefiyetin büyük ana ve büyük babaların çocuklarıyla, yani teyze, dayı, hala ve amcalarla sınırlı olduğu ifade edilmiş ve böylece kuzenlerin ve kuzenlerin altsoyunun sağ kalan eşle aynı anda yasal mirasçı olması engellenmiştir.

Sağ kalan eşin üçüncü zümreyle birlikte mirasçılığına ilişkin düzenlemeler, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlüğe girdiği 04.10.1926 tarihinden bu yana iki kez değişikliğe uğratılmıştır. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin ilk hâlinde, üçüncü zümrenin tamamının sağ kalan eşle birlikte yasal mirasçı olabileceği düzenlenmiş ve kök içi halefiyete herhangi bir sınırlama getirilmemiştir (TKM m. 444/II, m. 441/II). 3678 sayılı Kanun'la yapılan ve 23.11.1990 tarihinde yürürlüğe giren değişiklikle ilk kez böyle bir sınırlama öngörülmüş ve sağ kalan eşin üçüncü zümrede yalnızca büyük ana ve büyük babalar ile birlikte mirasçı olabileceği hükme bağlanmıştır (TKM m. 444/I, m. 444/II, m. 441/II). 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda ise sağ kalan eş ile birlikte yasal mirasçı olabilen kişilere büyük ana ve büyük babaların çocukları da eklenmiştir (TMK m. 499 b. 3, TMK m. 497/V).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun sağ kalan eşin üçüncü zümreyle birlikte mirasçılığına ilişkin düzenlemeleri kanaatimizce iki yönden eleştirilebilir. İlk olarak TMK m. 497/V düzenlemesi, amacıyla bağdaşmayan pratik sonuçları beraberinde getirmektedir. Gerçekten sağ kalan eşin varlığında üçüncü zümrenin mirasçılığına ilk kez sınırlama getiren 3678 sayılı Kanun'un gerekçesinde, bu sınırlamayla, intifa hakkının kaldırılması nedeniyle sağ

kalan eşin miras hakkı bakımından yaşadığı kaybın telafi edilmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu değişiklikle korunan menfaat, sağ kalan eşin menfaatidir. TMK m. 499 b. 3 uyarınca üçüncü zümrede büyük ana ve büyük babalar ile bunların çocuklarından hiçbirinin yasal mirasçı olmaması hâlinde sağ kalan mirasın tamamının eşe kalması, sağ kalan eşin menfaatini koruma amacıyla uyum içindedir. Buna karşılık TMK m. 497/V'in her durumda bu amaca hizmet ettiği söylenemez. Örneğin mirasbırakanın amcasının ve teyzesinin kızının (kuzeninin) hayatta olduğu ihtimalde, sağ kalan eş yoksa bu kişilerin her biri mirastan 1/2'şer pay alırken; sağ kalan eşin varlığında TMK m. 497/V uyarınca eş 3/4, amca 1/4 miras payı almakta, kuzen ise mirastan hiç pay elde edememektedir. Diğer bir ifadeyle böyle bir ihtimalde sağ kalan eşin miras payı artmamakta, buna karşılık sağ kalan eşin varlığı, üçüncü zümredeki mirasçıların kendi aralarındaki miras paylaşımını değiştirmektedir. Böyle bir sonucun eşin menfaatinin korunması gerekçesiyle açıklanamayacağı açıktır. Bu pratik sonuca başka bir ikna edici gerekçe gösterilmesi de mümkün değildir. Kanaatimizce bu sorunun çözümü, olması gereken hukuk bakımından TMK m. 497/V'in Kanun'dan çıkarılmasından geçmektedir. Bu doğrultuda sağ kalan eşin mevcut olduğu ihtimalde, üçüncü zümrede büyük ana ve büyük babalar ile bunların çocuklarının birisi bile yasal mirasçı sıfatını elde edebiliyorsa kuzenlerin ve kuzenlerin altsoyunun -diğer köklerden- kök için halefiyet yoluyla mirastan pay alması engellenmemelidir.

İkinci eleştiri ise hukuk politikasına ilişkindir. Her şeyden önce kanun koyucunun, 1990 yılında “radikal” sayılabilecek bir tercihle üçüncü zümrenin sağ kalan eşle birlikte yasal mirasçılığını büyük ana ve büyük babalarla sınırlandırmasının üzerinden sadece yaklaşık on iki yıllık bir süre geçmesine rağmen büyük ana ve büyük babaların çocukları lehine attığı geri adım tutarlı olmaktan uzaktır. Kaldı ki bu geri adım sosyolojik açıdan da savunulabilir değildir. Gerçekten bu tercih, 20. yüzyılda başlayan ve 21. yüzyılda da devam eden, aile yapısının geniş aileden çekirdek aileye doğru yaşadığı dönüşümle ve bu doğrultuda dördüncü zümrenin yasal mirasçılığının ve kardeşlerin saklı payının ortadan kaldırılması gibi değişikliklerle açıkça çelişki içindedir. Tüm bu gerekçelerle kanaatimizce, olması gereken hukuk bakımından, sağ kalan eşin varlığında üçüncü zümrenin yasal mirasçılığının -İsviçre hukukuna paralel olarak- tamamen ortadan kaldırılması ya da en azından tekrar büyük ana ve büyük babalarla sınırlandırılması isabetli olur.

Anahtar Kelimeler: Yasal mirasçılık, sağ kalan eş, zümre sistemi, üçüncü zümre, kök içi halefiyet

MAHKEME KARARLARI KAPSAMINDA RESMİ VASIYETNAMEDE ŞEKLE
AYKIRILIĞIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Başak GÖRGEÇ

Marmara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

ÖZET

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 532-537 maddeleri, mirasbırakanın son arzularını kayıt altına alması için sunulan resmi vasiyetname imkanına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Bu hükümler okuma yazma bilen mirasbırakanın resmi vasiyetname düzenlemesine ilişkin olduğu gibi okuma yazma bilmeyen ya da herhangi bir nedenle vasiyetnameyi imzalayamayan mirasbırakanın da ölüme bağlı tasarrufta bulunabilmesini güvence altına alır. Zira ehliyet şartlarını barındıran her kişi, ölüme bağlı tasarrufta bulunabilme, son arzularını vasiyetname ile açıklayabilme hakkını haizdir.

Resmi vasiyetnameye ilişkin düzenlemelere bakıldığında sıkı şekil şartlarını ihtiva ettikleri görülür. Bunun temelinde kanun koyucunun mirasbırakanın son arzularının herhangi bir değişikliğe maruz kalmadan vasiyetnameye aktarılması ve ölümünden sonra aynı mirasbırakanın arzu ettiği sonuçların meydana gelmesi amacı yatar. Öte yandan bu sıkı şekilciliğin özellikle mirasbırakandan kaynaklı olmayan nedenlerle ufak bir aykırılığın tüm vasiyetnamenin iptal edilebilirliğine sebebiyet vermesi, “favor testamenti” ilkesi ile çakışmaya neden olur.

Resmi vasiyetname için aranan şekil şartlarına bakıldığında öncelikle, son arzuların mirasbırakan tarafından noter önünde beyan edilmesi, memur veya onun görevlendirdiği kişi tarafından bu son arzuların yazılması, mirasbırakana okutulması gerekir. Bunun ardından mirasbırakan vasiyetnameyi imzalar ve memur vasiyetnameye tarih koyarak imza altına alır. Daha sonra iki tanık önünde mirasbırakan resmi vasiyetnameyi okuduğunu, son arzularına uygun olduğunu beyan eder, tanıklar bunun üzerine mirasbırakanı vasiyetname yapmaya ehil gördüklerini ve bu beyanın huzurlarında yapıldığını yazar ya da yazdırır, son olarak da vasiyetnameyi imzalar.

Mirasbırakanın okuma yazma imkanı yok ise ya da bir nedenle imzalayamıyorsa, noter tarafından vasiyetname tanıklar huzurunda okunur ve mirasbırakan bu metnin, son arzularını

içerdiğini beyan eder. İki tanık, resmi vasiyetnamenin mirasbırakana yanlarında okunduğunu, mirasbırakanın bu metnin, son arzularına uygun olduğunu huzurlarında beyan ettiğini ve mirasbırakanı vasiyetname düzenlemeye ehil bulduklarını vasiyetnameye yazarak imzalamalıdır.

Bu şekli şartlara bakıldığında, resmi vasiyetnamenin geçerli şekilde düzenlenmiş olmasının sadece mirasbırakanın son arzuları ile değil noter ve iki tanığın da kayda geçirmesi gerekli belli başlı ifadelerin resmi vasiyetnamede unutulmamasına bağlı olduğu görülür. Noterin ya da tanıkların dalgınlığının, mirasbırakanın son arzularının geçersizliğine neden olması, vasiyetnamelerin iptal edilebilirlik sebepleri arasında ölüme bağlı tasarrufların kanunda öngörölmüş şartlara uyulmamış olmasının yer almasından gelir.

Bildirinin temelinde resmi vasiyetname için aranan şekil şartları, bu şekil şartlarına aykırılığın hukuki yaptırımı, yine şekle aykırılığa ilişkin Yargıtay kararları ve son olarak da Anayasa Mahkemesi'nin 20.02.2026 tarih ve 33174 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 16.07.2025 tarihli kararı ele alınacak, “favor testamenti” ilkesi ile şekil şartlarına aykırılığın hukuki sonuçları arasında bir denge sağlanmasının mümkün olup olmayacağı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Resmi vasiyetname, Mirasbırakan, Mirasçı, Atanan Mirasçı, Resmi Vasiyetnamenin Şekil Şartları, Şekil Şartlarına Aykırılık, Vasiyetnamenin İptali Davası, Okuma Yazma Bilmeyenlerin Resmi Vasiyetname Yapması, Resmi Vasiyetnamede Şekle Aykırılık, Anayasa Mahkemesi Kararı, Favor Testamenti.

VASİYET SERBESTİSİNİN ROMA HUKUKUNDAN GÜNÜMÜZE ULAŞAN
SINIRLARI: *QUERELA INOFFICIOSI TESTAMENTI* VE *ACTIO AD SUPPLENDAM*
LEGITIMAM PORTIONEM

Dr. Öğr. Üyesi Duygu TAHAN ORHAN

Ankara Bilim Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Roma Hukuku, modern özel hukuk sistemlerinin pek çoğuna etki etmiştir. Kimi hukuk sistemlerinde bu etki sayıca sınırlı ilkeler ve kurumlar etrafında şekillenirken, kiminde ise neredeyse tamamıyla Roma Hukukunun benimsenmesi olarak karşımıza çıkar. Türk Medeni Kanunu'nda ise, mehz İsviçre Medeni Kanunu nedeniyle, Roma Hukukunun etkisini derinden görmek mümkündür.

Elbette ki Roma Hukuku da modern hukuklara ulaşan bu süreçte, tarih sahnesine ilk çıktığı hali ile kalmamıştır. Hem Roma tarihi, hem de sonrasında devam eden Avrupa tarihinde gelişip evrilmeye, günceli gereksinimleri karşılamaya devam etmiştir. İhtiyaçlara göre gelişim gösterebilmesi Roma Hukukunun günümüzde halen yaşamasını sağlayan en önemli özelliği olmuştur. Bu sayede özel hukuk mevzuatımızda tarihsel incelemeye gittiğimizde, karşımıza çıkan başlangıç noktası Roma Hukuku olacaktır.

19. yüzyılda Avrupa'ya hakim olan kanunlaştırma hareketleri İsviçre'ye de etki etmiştir. Kantonlar halinde bulunan İsviçre'de, kimi kantonlar kodifikasyon, kimi kantonlar ise resepsiyon yoluna gitmiştir. Daha sonra tüm konfederasyona yönelik bir kanunlaştırma çalışması başlatılmış ve nihayetinde önce Borçlar Kanunu sonra Medeni Kanun kabul edilmiştir.

İsviçre Medeni Kanunu, çağdaşlarından daha az Romanist bir yapı gösterir, ancak, özellikle Borçlar Kanunu bütünüyle Roma Hukukunun benimsenmesi ile şekillenmiştir. Pek çok hüküm doğrudan doğruya Romalıların geliştirdiği düzenlemelerden kaynaklanır. Roma Hukuku'nun İsviçre dahil Avrupa üzerindeki etkisi, borçlar hukuku alanındaki kadar geniş nitelikte olmasa da, medeni hukukun diğer alanlarında da görülür. Ülkemizde ise, 1926 yılında İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu'nun bütün olarak kabul edilmesi ve yürürlüğe girmesi ile, Romanist Sistem, Türk Hukuk sistemine derinlemesine nüfuz etmiştir.

Roma Hukukunun modern hukuklar üzerindeki etkisini değerlendirirken, Romalıların geliştirmiş olduğu özel hukukun sınıflandırılması sisteminden hareket edilebilir. *Gaius*, hukuku kişilere, eşyalara ve davalara ilişkin olmak üzere üçlü bir sistematığa tabi tutmuştur. Bu ayrım çerçevesinde, miras hukuku, eşyalara ilişkin hukuk kapsamında karşımıza çıkar. Nitekim esas uğraş konusu terekedir. Fakat bu yapılırken, kişilere ve aileye ilişkin hukuktan da payına düşeni almıştır. Roma'nın bütünüyle üzerine kurulduğu güçlü ve baskın aile sisteminin miras hukukuna etkisi kaçınılmaz olmuştur.

Her ne kadar Romalılar yasal mirasçılık sistemini biliyor ve uyguluyor olsalar da, Roma'da mirasbırakanın iradesinin dikkate alındığı açıktır. Gerçekten de vasiyetname Romalılar için son derece önemli bir kurum olmuştur. Ancak, aile yapılanmasının baskın niteliği karşısında, özellikle üstün manevi değerler ve malvarlığının aile içerisinde kalması düşüncelerinin de etkisi ile, vasiyet serbestisine kimi sınırlamalar getirilmiştir.

Roma'da tasarruf özgürlüğünün ve vasiyetname serbestisinin sınırlanması ilk olarak *querela inofficiosi testamenti* ile olmuştur. Saklı payların korunması amacını taşıyan bu başvuru imkanı, saklı payı ihlal edilen mirasçının talebini içermektedir. Roma Hukukuna göre vasiyetnamede yasal mirasçıların ya mirasçı olarak atanması ya da mirasçılıktan çıkartılması gereklidir. Ancak *officium pietatis* göre, mirasbırakan, vasiyetnamesi ile yasal mirasçılarının belirli miras paylarını ihlal edecek şekilde bir vasiyette bulunamaz. Roma Hukukuna göre, mirasbırakanın belirli kimi yakın hısımlarına vasiyetnamesinde mutlaka terekesinden bir pay vermesi gerekir. Bunu yapmayan kişinin, *color insaniae*, yani “delilik rengi”, yani basit bir ifade ile akıl hastalığı nedeniyle *officium pietatis* aykırı hareket ederek vasiyetname düzenlediği iddia edilebilir. Bu iddiaya dayanan *querela inofficiosi testamenti* ile yasal mirasçılar *magistra* önüne giderek vasiyetnamenin ortadan kaldırılmasını sağlayabilmek imkanına sahip olmuşlardır.

Iustinianus döneminde ise *querela* yerine tanınan bir dava olan *actio ad supplendam legitimam portionem* ile, saklı payın tamamlanması imkanı sağlanmıştır. Bu dönem itibarıyla, saklı pay sahibi mirasçı atanmış mirasçıya karşı saklı payını tamamlayacak şekilde bir alacak davası olan *actio ad supplendam legitimam* açabilir. Görüleceği üzere bu dava, günümüzdeki tenkis davası ile benzer sonuçlar doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Saklı Pay, *Querela Inofficiosi Testamenti*, *Officium Pietatis*, *Actio ad Supplendam Legitimam Portionem*, Vasiyetname Serbestisi

AŞKIN (MUNZAM) ZARARA İLİŞKİN ANAYASA MAHKEMESİ VE YARGITAY KARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL

TED Üniversitesi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü

Özet

Borçlar hukukunun en önemli kavramlarından biri olan temerrüt, borçlunun muaccel ve ifası mümkün olan borcunu vade sonunda geçerli hukuki sebep bulunmadan ifa etmemesi anlamına gelmektedir. Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 117 vd. hükümlerinde borçlunun temerrüde düşmesine bağlanan hukuki sonuçlar düzenlenmiştir. Bu çerçevede, borçlunun temerrüdünün sonuçları, genel ve özel sonuçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Genel sonuçlar, her türlü borç ilişkisi bakımından doğduğu halde, özel sonuçlar para borçları ile karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde ortaya çıkmaktadır.

Para borçlarında temerrüde düşmenin asli sonucu, temerrüt faizi ödemek olarak belirlenmiştir. Para alacağını zamanında alamayan alacaklının her halde o paranın kullanım ve değerlendirilme olanağından yoksun kaldığı gerçeğini dikkate alan kanun koyucu, temerrüt faizinin işletilmesi için alacaklının zarara uğramasını bir koşul olarak aramamış ve zararın ispatına gerek duymamıştır. Ayrıca borçlu temerrüde düşmede kusursuzluğunu ispat etse bile temerrüt faizi ödemekle yükümlü kılınmıştır.

Temerrüt faizi para borcunun zamanında ifa edilmemesinin önemli ve asli yaptırımı olmakla birlikte, bazı hallerde alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğraması da mümkündür. Bu durumda alacaklıya temerrüt faizini aşan zararını tazmin etme olanağı getirilmiş ve TBK m. 122 ile aşkın (munzam) zarar kavramı düzenlenmiştir.

Alacaklının aşkın zarar talebinde bulunabilmesi için borçlunun para borcunu ifa etmede temerrüde düşmesi, temerrüt faizi ile karşılanamayan aşkın zararın varlığı, uygun illiyet bağının bulunması ve borçlunun temerrüde düşmede kusursuzluğunu ispatlayamamış olması gerekmektedir.

Alacaklının aşkın zarar talebinde bulunabilmesi için bu koşulları ispatlaması zorunludur. Bu kapsamda da uygulamada en çok tartışılan husus zararın ispatlanmasına

ilişkindir. Aşkın zarardan bahsedebilmek için alacaklının malvarlığında bir eksilme olması ve bu zarar hesaplanırken, toplam zarardan temerrüt faizinin çıkarılması gerekir.

Ülkemizde temerrüt faizi oranlarının, yaşanan parasal değişimler ve enflasyonun altında kalması aşkın zarar taleplerinin son yıllarda büyük ölçüde artış göstermesine sebebiyet vermiştir. Gerçekten de 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun gereği belirlenen yasal temerrüt faizi oranı uzun bir süre %9 düzeyinde kalmış, Haziran 2024 tarihinde %24 düzeyine çıkarılmıştır. Mevcut durumda temerrüt faizinin belirlenmesine ilişkin bu hüküm Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Artan aşkın zarar taleplerinde karşılaşılan temel güçlük aşkın zararın ispatına ilişkidir. Uygulama ve doktrinde yerleşik olarak iki ispat yöntemi; somut ispat ve soyut ispat tartışılmaktadır. Yargıtay’ın uzun süre yeknesak olarak sürdürdüğü zararın ispatına yönelik somut yönetime ilişkin yaklaşımına karşı, Anayasa Mahkemesi 2017 yılında bir bireysel başvuru sonucunda verdiği kararla farklı bir bakış getirmiş ve soyut yöntemin tercih edilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Anayasa Mahkemesinin ilgili kararını takiben Yargıtay önce soyut ispatı kabul eden kararlar vermeye başlamış, ancak zaman içinde Yargıtay daireleri arasında farklı uygulama ortaya çıkmıştır. Hukuk Genel Kurulu tarafından 2022 tarihinde verilen bir kararla yine tamamen somut ispat yöntemine dönmüştür.

2024 yılı sonundan itibaren Yargıtay 6. Hukuk Dairesi oldukça kapsamlı bir değerlendirme ile kanımca yerinde bir yaklaşım geliştirmiş, ancak bireysel başvuruların bu arada çığ gibi artması sonucunda, Anayasa Mahkemesi 08.07.2025 tarihli ve 2024/41763 başvuru numaralı bir pilot karar vermiştir. Mahkeme bu pilot kararıyla, alacakların enflasyon karşısında uğradığı reel değer kaybını telafi edecek etkili bir hukuk yolu olmadığı tespitinde bulunarak, başvurucunun mülkiyet hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Bu tebliğde aşkın zarar konusu özellikle zarar ve zararın ispatı açısından değerlendirilecek, konu ile ilgili yüksek yargı kararları tartışılarak, halen ciddi sorun teşkil eden bu konu hakkında çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Temerrüt, temerrüdün sonuçları, temerrüt faizi, aşkın zarar, aşkın zararın ispatı.

ÖĞRETİ VE YARGITAY UYGULAMASI BAĞLAMINDA KELEPÇELEME SÖZLEŞMELERİ

Doç. Dr. Efe Can YILDIRIR

İstanbul Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'nın “Temel Haklar ve Ödevler”e dair ikinci kısmının “Genel Hükümler” isimli Birinci Bölümü'nün “I. Temel hak ve hürriyetlerin niteliği” kenar başlıklı 12. maddesinin ilk fıkrası şu şekilde kaleme alınmıştır: “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.”

AY m. 13 uyarınca özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilecek bu temel hak ve hürriyetlerin kapsamına özellikle Anayasa'nın mezkûr kısmının “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı İkinci Bölümü'nde yer verilen ilk hak olan, kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı girmektedir. Nitekim AY m. 17 / f. 1 şu şekildedir: “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

Bu temel hak ile ilişkili olan hürriyetlerden biri ise Anayasa'nın mezkûr kısmının “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığını taşıyan Üçüncü Bölümü'nde yer alan ve somut uyuşmazlık bakımından önem taşıyan “IV. Çalışma ve sözleşme hürriyeti” kenar başlıklı AY m. 48'in ilk fıkrasında düzenlenmektedir. Anılan hüküm şöyledir: “Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.”

Yukarıda zikredilen temel haklar ve hürriyetler, bireylerin irade özgürlüğüne sahip olmasının Türk hukuk düzeni tarafından benimsenen temel ilkelerden biri olduğunu göstermektedir. Kişileri gerek Devlet'e karşı gerekse birbirlerine ve topluma karşı da korumakla görevli olan Anayasa'nın getirdiği bu temel haklar, özellikle 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan temel ve çerçeve normlar aracılığıyla da gerçekleştirilmektedir.

Nitekim dürüstlük kuralına ilişkin TMK m. 2, hâkimin takdir yetkisi ile ilgili TMK m. 4, -aşağıda detaylı şekilde ele alınacak olan- kişiliğin korunmasına dair TMK m. 23, sözleşme özgürlüğünü düzenleyen TBK m. 26 ve sözleşmelerin hükümsüzlüğünü konu edinen TBK m. 27 gibi hükümler Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu bağlamında temel hak ve hürriyetleri koruyan kanuni düzenlemelere örnek olarak sayılabilir.

Bu tebliğin konusunu ise yukarıdaki Anayasal düzenlemeler ve TMK m. 23 uyarınca ekonomik özgürlüğün sınırlanması bağlamında kelepçeleme sözleşmeleri oluşturmaktadır. Uygulamada özellikle hizmet, bayilik, menajerlik ve fikri hakların tasarrufunu konu edinen sözleşmelerde yer alan ekonomik özgürlüğü sınırlayıcı kayıtların hangi durumlarda hukuka ve ahlaka aykırı olacağına dair tartışmalar bu konunun özellikle serbest piyasanın gelişimiyle daha da önem kazanmaktadır.

Bir kişinin yapacağı hukuki işlemlere karşı kişilik haklarının korunması TMK m. 23’de şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz. Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz.”

Öncelikle belirtmek gerekir ki, öğreti ve uygulama uyarınca eğer sözleşme ilişkisi; taraflardan biri için ekonomik özgürlüğün devri anlamına geliyorsa; taraflardan birini, diğerinin keyfine tabi kılıyorsa ve taraflardan biri için özgürlüğün özünü tehlikeye sokuyorsa; TMK m. 23/f. 2 ile bağdaşmayacaktır. Bir sözleşmenin kişi özgürlüğü üzerindeki etkisinin tayini ve özgürlüğün ahlâka aykırı şekilde sınırlandırıp sınırlandırmadığının belirlenmesinde ise birden çok unsurun birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda öğretide, sınırlı olmamak kaydıyla, ilgili incelemede sözleşmedeki süre unsurunun; edim yükümlülüğünün içeriğinin (özellikle borçlunun ekonomik hayatı ve bunun dışındaki özel hayatına etkisinin, neden olduğu bağımlılığın derecesinin, kişiliğe yakın değerleri konu edinip edinmediğinin); sözleşmenin borçluya sağladığı karşı edim başta olmak üzere her türlü faydanın; alacaklının kişi özgürlüğünü sınırlayan edimin ifasında sözleşme ilişkisinin amacına uygun bir menfaatinin bulunup bulunmadığının (özellikle sözleşme süresinin ve fesih ihbar süresinin kısa olup olmadığı ve bir takım hakların varlıkları veya içerikleri bakımından taraflar arasında eşitsizliğe

sebebiyet verip vermediği); sözleşmenin bir takım unsurlarının daha sonra belirlenmesine ilişkin anlaşmaların mevcut olup olmadığı, sözleşmeden doğan yükümlülüğün ihlali halinde uygulanacak olan yaptırım dikkate alınabileceği vurgulanmaktadır.

İki bölümden oluşacak bu akademik çalışmanın ilk bölümünde; bir sözleşmenin kişi özgürlüğü üzerindeki etkisinin tayini ve özgürlüğün ahlâka aykırı şekilde sınırlandırıp sınırlandırmadığının belirlenmesinde öğretinin kabul ettiği bu ilkeleri incelenecek; ikinci bölümde ise Yargıtay'ın bir kişilik hakkı olarak ekonomik özgürlüğüne dair hangi sınırlamaları hukuka ve ahlaka aykırı olarak değerlendirdiği içtihatlar üzerinden irdelenecektir.

TÜRK-İSVİÇRE HUKUKUNDA GÜVEN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN GÜNCEL MESELELER

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet DOĞAR

Harran Üniversitesi

İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

İşletme Bölümü

Özet

Sosyal hayattan ticari hayata kadar yaşamın neredeyse bütününde bireysel ilişkileri tamamlayan ve toplumun birbirleriyle olan temasında önemli bir olgu olan güven duygusu, hukuk alanında da önemli bir yere sahiptir. Hukuk sistemleri, kamu düzeninin devamı ve güven olgusunun yerleşmesi bakımından güvenin boşa çıkarılmasına çeşitli yaptırımlar getirmiştir. Alman hukukunda doğan güven sorumluluğu kavramı, İsviçre Federal Mahkemesinin vermiş olduğu *Swissair* kararıyla İsviçre hukukunda uygulanmaya başlanmış; Yargıtay'ın 2010 yılından itibaren vermiş olduğu kararlarla da Türk hukukunda güven sorumluluğunun unsurları belirlenmiştir.

Kaynağını dürüstlük kuralından alan ancak haksız fiil veya sözleşmeye dayalı sorumluluk türlerinden hiçbirine tam olarak uymayan güven sorumluluğu kavramına dair bir kısım belirsizlikler günümüzde halen devam etmektedir. Nitekim sorumluluğa ilişkin sınırların genişliği ve sözü edilen sınırların muğlak olması uygulamada ve öğretide eleştirilmektedir. Sözleşmeye dayanan sorumluluk hükümlerine başvurulmadığı veya geçerli bir sözleşme mevcut olsa bile sorumlu tutulması gereken kişinin sözleşmeye taraf olmaması nedeniyle ortaya çıkan zararın karşılanması amacıyla uygulanan güven sorumluluğunun uygulamada ve öğretide *Culpa in Contrahendo* kavramı ile karıştırıldığına da rastlanılmaktadır.

Çalışmada öncelikle güven sorumluluğu ve *Culpa in Contrahendo* kavramlarına ana hatlarıyla değinilecek ve bu iki kavram için getirilen önemli eleştirilerden biri olan sorumluluğa ilişkin sınırlarının genişliği ve belirsizliği konusu incelenecektir. Güven sorumluluğu ile *Culpa in Contrahendo* kavramları arasındaki bir kısım benzerlikler ve farklılıklar ise Türk ve İsviçre hukuku nazara alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Güven Sorumluluğu, Dürüstlük Kuralı, *Culpa in Contrahendo*, Güven İlişkisi, Edim Yükümlülüğünden Bağımsız Borç İlişkisi

MEHİR BİR “TAM BORÇ” OLARAK HUKUK DÜZENİNCE KORUNMALI MI? TÜRK MEDENİ KANUNU’NUN CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ KORUYAN HÜKÜMLERİ İŞİĞİNDA YARGITAY’IN MEHRE YÖNELİK YAKLAŞIMINA DAİR ELEŞTİREL BİR İNCELEME

Arş. Gör. Mustafa Bilgin

Antalya Bilim Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

İslam hukukunda evlenmenin sonucu olarak kocanın karısına ödemek zorunda olduğu para veya mal olarak kısaca tanımlanabilecek olan mehir (Türk Dil Kurumu’na göre mihr), günümüzde de toplumumuzda sıklıkla uygulama alanı bulmaktadır. Mehrin Türk hukukunda nasıl uygulanması gerektiği hususu ise tartışmalıdır. Tebliğ kapsamında öncelikle mehir kurumu ve türleri açıklanacak ve pozitif hukukumuzda düzenlenmeyen bu kurumun uygulanmasına ilişkin Yargıtay’ın yaklaşımı ortaya konacaktır. Daha sonrasında mehir kurumunun amacına yönelik görüşler ele alınacaktır. Sonrasında ise 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun edinilmiş malları koruma rejimi ve yoksulluk nafakası başta olmak üzere kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik hükümleri açıklanarak, günümüzde kadının “mehir” korumasına ihtiyacının bulunup bulunmadığı incelenecektir. Mehir kurumunun özellikle boşanma hakkını fiilen zorlaştırması açısından kişilik hakkı ve kamu düzenini zedeleyebileceği de açıklandıktan sonra, çalışmanın son bölümünde *de lege lata* ve *de lege ferenda* açısından mehir kurumunun bir “tam borç” olmaktan çıkarıldığı alternatifler, öğretilerdeki görüşlerden de faydalanılarak değerlendirilecektir.

743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi’nde mehir hakkında bir pozitif düzenleme bulunmadığından, mehir uygulamalarının hukuk düzenindeki yeri tartışma konusu olmuş, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu, 02.12.1959 tarihli ve E. 14, K. 30 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile günümüzde dahi etkisini sürdüren bağlayıcı bir karar vermiştir. Belirtilen Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı’na göre mehir düzenlemelerine Türk Borçlar Kanunu’nun bağışlama sözleşmelerinin kıyasen uygulanması, bu kapsamda peşin olarak gerçekleştirilen ifaların (mehr-i muaccel) elden bağışlama hükümlerine (TBK m. 289), ifa tarihinin evliliğin gerçekleşmesinden sonrası olarak kararlaştırıldığı mehir sözleşmelerine

(mehr-i müeccel) ise bağışlama sözü verme hükümlerinin (TBK m. 288) uygulanacağına hükmedilmiştir. Mehir konusundaki uyuşmazlıklardan doğan davalarda da Yargıtay daireleri 1959 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı doğrultusunda, bağışlama hükümlerini kıyasen uygulayarak karar vermekte, mehir sözleşmelerini bir tam borç doğuran sözleşme olarak nitelendirmektedirler.

Yargıtay'ın mehir kurumuna yönelik yaklaşımını değerlendirebilmek için, kanaatimizce öncelikle mehir kurumunun amacına bakılmalıdır. Mehir kurumunun amacının ne olduğu öğretide tartışmalıdır. Bununla birlikte, mehir düzenlemesinin asli amacının kadının evlilik öncesinde, evlilik sırasında ve evliliğin sonra ermesi hallerinde kadına bir ekonomik güvence sağlaması olduğu, adeta bir evlilik sigortası yerine geçtiği genellikle kabul edilmektedir. Bununla birlikte mehir konusu para ya da malın tamamının talep edilebilmesi için eşler arasında cinsel ilişkinin gerçekleşmesinin aranması, evliliğin cinsel ilişki gerçekleşmeden sona ermesi halinde mehir olarak belirlenen bedelin sadece yarısına hak kazanabilmesi, mehrin ödenmesinin kadın ve erkek arasında cinsel ilişkinin gerçekleştiğinin ispat aracı gibi kullanılması hususlar, eleştiri konusu olmuştur. Bu kapsamda mehir kurumunun kadını metalaştırdığı, toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirdiği, kadının özellikle ekonomik anlamda zayıf, korunması gereken yapıda olduğu inancını körükleyen bakış açısında olduğu gibi argümanlar savunulabilmektedir.

Mehir kurumuna ilişkin tartışılması gereken bir diğer husus, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun kadın ve erkeğe eşit haklar sağlamayı amaçlayan çok sayıdaki düzenlemesi karşısında, mehir kurumuna ihtiyaç kalıp kalmadığıdır. Şöyle ki, Türk Medeni Kanunu kadın ve erkeğe eşit miras hakkı tanımakta, aile hukuku açısından yasal mal rejimi olarak kabul edilen edinilmiş mallara katılma rejimi başta olmak üzere eşler arası hak dengesini korumayı amaçlayan düzenlemeler getirmekte, boşanma hakkını kadın ve erkeğe aynı koşullar altında sağlamaktadır. Ayrıca, yoksulluk nafakası da cinsiyet ayrımı yapmaksızın eşlerin evlilik sonrası yoksulluğa düşmemelerini güvence altına almaktadır.

Bu bağlamda mehir kurumunun Yargıtay yorumuyla birlikte bağışlama hükümlerine tabi tutulup, erkeğe tam borç yükleyen bir sözleşme gibi yorumlanmasının yerindeliği tartışılmalıdır. Özellikle mehir bedelinin yüksek bir bedel olarak belirlenmesi, erkeğin boşanma hakkını kullanmasının önünde durabilecek; erkeğin ekonomik mahvına sebebiyet verebilecek

bir mehir bedelinin belirlenmiş olması halinde erkeğin haklı bir boşanma sebebi olsa dahi bu hakkını kullanmasını fiilen engelleyebilecektir. Bu durum kamu düzeni ve özellikle kişilik hakkını ihlal eder nitelikte olabilecek, TBK m. 27 kapsamında hükümsüz sayılabilecektir. Ayrıca, yüksek bedelli bir mehrin TMK m. 184/b.5 kapsamına girdiği, hakim tarafından onaylanmadıkça geçerli olmaması gerektiği de savunulabilmektedir. Bunların yanı sıra yüksek bir mehir bedeli belirlenmesi bu bedelin aşırı yararlanma (TBK m. 28) ya da uyarlama (TBK m. 138) hükümleriyle indirilip indirilemeyeceği tartışmalarını beraberinde getirebilecektir.

Türk Medeni Kanunu’nda düzenlenmediği daha önce de ifade edilen mehir kurumuna ilişkin aslında bir açık boşluk bulunduğu, bu boşluğun Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı ile TMK m. 1 kapsamında bir boşluk doldurma faaliyetiyle, bağışlama hükümleri kıyasen uygulanarak doldurulduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Yargıtay Kanunu m. 45 kapsamında bu karardan dönmek de mümkün olup, kanaatimizce özellikle 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun cinsiyet eşitliğine yönelik korumaları da dikkate alındığında bu İçtihadı Birleştirme Kararı’ndan dönülmelidir. Bu kapsamda *de lege lata* açısından TMK m. 1 kapsamında açık boşluğun doldurulmasında hakimin mehir borcunu ahlaki ödevden doğan bir borç olarak nitelendirmesi ve TBK m. 78/2 hükmü kapsamında eksik borç hükümlerini kıyasen uygulayabileceği kanaatindeyiz. *De lege ferenda* açısından ise öğretide de savunulduğu üzere, Medeni Kanun’a bir hüküm eklenerek mehr-i müeccel bedelinin bir eksik borç olarak değerlendirilmesinin uygun bir çözüm olduğu görüşündeyiz.

Anahtar Kelimeler: Mehir, Tam Borç, Eksik Borç, Cinsiyet Eşitliği, Boşanma Hakkı

KİŞİSEL VERİLERİN AİLE İÇİNDE KORUNMASI

Prof. Dr. Emel BADUR

Çankaya Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Gün geçtikçe gelişen teknoloji sayesinde bilginin saklanması, aktarılması ve paylaşılması yeniden şekillenmiş ve dijital ortam neredeyse her türlü faaliyette hayatın merkezine konumlanmıştır. İnsanlar sadece iş veya eğitim hayatının gerekliliklerini yerine getirmek, ticari faaliyetlerini sürdürmek veya tüketici gereksinimlerini karşılamak için değil; sosyalleşmek, duygusal veya fikri paylaşımında bulunmak ve arkadaşlık etmek için de dijital ortamı tercih etmeye başlamışlardır.

Yaşanan bu gelişmeler kişisel verilerin korunması gereksinimini arttırırken, bu konudaki düzenlemelerin önemini de göz önüne sermektedir. Kişisel verilerin korunması gerekliliği arttıkça, bu korumanın bir temel hak olduğuna dair bakış açısı da güçlenmiştir. Zira kişisel verilerin korunmasını hedefleyen hukuk sistemleri, aslında bizatihi ve soyut bir kavram olarak bilginin değil; bilginin ilişkili olduğu kişinin de korunmasını amaçlamaktadırlar. Bu korumanın insan onuru ve özel hayatın gizliliği başta olmak üzere pek çok temel hakkın ve özel hukuk açısından da kişilik hakkının bir gereği olduğunun kabulü; kişisel verilerin korunmasının, haklar sistematiği içerisindeki yerini gösterir.

Ancak kişisel verilerin korunmasına ilişkin hukuk sistemleri, kişisel verilere (ve bu verilerle ilgili kişilere) yönelen hukuka aykırı saldırıların -genellikle- ilgili kişinin ailesi dışındaki kişilerden geldiğine yönelik bir varsayıma dayalı koruma düzenlemeleri barındırmaktadır. Örneğin 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununda (KVKK) da Avrupa Birliği'nin temel veri koruma düzenlemesi olan Genel Veri Koruma Tüzüğü'nde (GVKT) de -bazı şartlar altında- aile içi veya hane halkı arasında gerçekleştirilen kişisel veri işleme faaliyetlerinin, koruma mevzuatının kapsamına dahil edilmediği açıkça belirtilmiştir.

KVKK'nın "*İstisnalar*" kenar başlıklı 28. maddesinde, iki fıkra halinde Kanun hükümlerinin tamamının veya bir kısmının uygulanmayacağı bazı durum ve koşullar belirlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasında beş bent halinde sayılan hallerde Kanun hükümleri uygulanmayacaktır. Başka bir ifadeyle sayılan istisnalardan birinin söz konusu olması halinde,

KVKK kapsamında bir işleme faaliyeti ve ilgili kişiye bu kapsamda sağlanan bir koruma bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu istisnalar Kanunun uygulanması açısından “*tam istisnalar*” olarak adlandırılabilir.

Kanunun kapsamın dışına çıkarılan durumlardan ilki, kişisel verilerin, üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla gerçek kişiler tarafından, tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında işlenmesi halidir. Böyle bir durumda KVKK’nın hükümleri uygulanmayacaktır. Madde metninde, işleme faaliyetinin Kanunun kapsamında değerlendirilmemesi için, birden fazla şart aranmıştır. Bu şartlar kişisel verilerin aynı konutta yaşayan aile fertleriyle (veya ilgili kişinin kendisiyle) ilgili faaliyetler kapsamında, üçüncü kişilere verilmemek üzere ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla işlenmesidir.

GVKT’nin 2/2/c maddesinde ve Gerekçe kısmının 18. paragrafında, kişisel verilerin gerçek bir kişi tarafından, tamamen kişisel veya ev halkıyla ilgili bir faaliyet sırasında ve mesleki ya da ticari bir faaliyetle bağlantısı olmaksızın işlenmesi hallerinde Tüzüğün uygulanmayacağı belirtilmiştir. Bu tür faaliyetler arasında yazışmaların ve adreslerin tutulmasının veya bu tür faaliyetler bağlamında gerçekleştirilen sosyal ağ paylaşımlarının ve diğer çevrimiçi faaliyetlerin sayılabileceği de açıklanmıştır. Bununla birlikte söz konusu istisna, kişisel verilerin bu tür kişisel veya ev halkı faaliyetleri için işlenmesine yönelik araçlar sağlayan veri sorumluları veya veri işleyenler için geçerli değildir.

GVKT’de belirtilen söz konusu kapsam sınırlamasının, KVKK ile karşılaştırıldığında daha geniş olduğunu belirtmek mümkündür. Zira KVKK’nın 28/1/a maddesinde düzenlenen istisnada, yer alan “*üçüncü kişilere verilmemek*” üzere kaydı; aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında gerçekleştirilen işleme faaliyetlerinin konusunu oluşturan kişisel verilerin hane dışına taşınması halinde, Kanunun uygulanacağı anlamına gelmektedir. Buna karşılık GVKT’de yapılan kapsam sınırlamasında bu yönde bir kayıt bulunmamaktadır.

Konuya ilişkin olarak üzerinde durulması gereken bir diğer husus, KVKK’da düzenlenen istisna kapsamında değerlendirilmeyen, örneğin üçüncü kişilerle de paylaşılan, aile içi işleme konusu kişisel verilerin korunmasının önemine ilişkindir. Bu tür işlemler eşlerin birbirlerinin kişisel verilerini (sağlık, iletişim veya konum verileri veya finansal bilgiler vb.) hukuka aykırı olarak elde etmeleri veya paylaşımları şeklinde ortaya çıkabilir. Özellikle

boşanma aşamasında eşlerin birbirlerinin bu tür kişisel verilerine erişmeye çalıştıkları ve delil olarak kullandıkları hukuki bir gerçektir.

Ayrıca aile içinde gerçekleşen işlemlerin önemli bir bölümü de velayet sahibi ana ve/veya baba tarafından çocuklarının kişisel verileri üzerinde gerçekleştirilmektedir. Bu noktada KVKK'da kabul edilen “*üçüncü kişilere verilmemek*” üzere kaydı; çocukların kişisel verilerinin aynı evde yaşayan aile fertleri dışında kalan kişilerle -örneğin sosyal medya aracılığıyla- paylaşılması halinde, Kanunun uygulanmasını gerektirmektedir. Buna karşılık velayet sahibinin çocuğun kişisel verilerini sosyal medyada paylaşması (sharenting) GVKT kapsamında bir işleme olarak değerlendirilmemektedir. Her durumda çocuğun kişisel verilerinin işlenmesinin temel sınırlarından birinin, işlemenin çocuğun üstün yararına hizmet etmesi gerekliliği olduğu unutulmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kişisel veri, KVKK, Aile, Çocuk, Yasal istisna

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA DİJİTAL DELİLLERİN GÜVENİLİRLİĞİ VE İSPAT SORUNLARI: AİLE HUKUKU AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Yasemin GÜLLÜOĞLU

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Dijitalleşmenin hız kazandığı ve yapay zekâ teknolojilerinin gündelik hayatın ayrılmaz bir parçası hâline geldiği günümüzde, hukuk düzeni özellikle delil hukuku bakımından yeni ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yapay zekâ tarafından üretilen veya manipüle edilen içerikler “*deepfake görüntüler, sentetik ses kayıtları, otomatik oluşturulmuş metinler ve değiştirilmiş dijital belgeler*” klasik delil anlayışının temel varsayımlarını maalesef ki sarsmaktadır. Görsel ve işitsel materyallerin doğruluğuna duyulan geleneksel güvenin zayıflaması, medeni yargılamada hakikatin tespitini daha teknik, daha uzmanlık gerektiren ve daha tartışmalı bir alana dönüştürmektedir.

Bu çalışma, yapay zekâ çağında dijital delillerin güvenilirliği ve ispat değeri sorununu medeni yargılama hukuku perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel amacı, yapay zekâ üretilen içeriklerin yaygınlaşmasının, klasik delil serbestisi ve hâkimin takdir yetkisi ilkelerini fiilen dönüştürdüğü; bu dönüşümün ise ispat sisteminin yeniden yorumlanmasını ve dijital deliller bakımından daha yüksek güvenlik standartlarının geliştirilmesini zorunlu kıldığı yöndeki tartışmaların değerlendirilmesidir. Artık sorun yalnızca sahte delilin varlığı değil, gerçek bir delilin dahi sahte olduğunun ileri sürülebilir hâle gelmesidir. Bu durum, “*hakikat krizi*” olarak nitelendirilebilecek yeni bir yargısal belirsizlik alanı yaratmaktadır.

Çalışmada öncelikle yapay zekâ üretilen içerik türleri teknik bir çerçevede ele alınmakta; ardından bu içeriklerin medeni yargılamada delil niteliği, belge kavramı ve elektronik verilerin ispat gücü bağlamında değerlendirilmesi yapılmaktadır. Delil serbestisi ilkesi, hâkimin delilleri serbestçe takdir yetkisi ve ispat yükünün dağılımı, yapay zekâ kaynaklı manipülasyon ihtimali ışığında yeniden analiz edilmektedir. Özellikle bilirkşiye bağımlılığın artması, teknik doğrulama yöntemlerinin yargılamaya etkisi ve taraflar arasında silahların eşitliği ilkesinin zedelenme riski üzerinde durulmaktadır.

Anayasal düzlemde ise adil yargılanma hakkı ve hukuki güvenlik ilkesi bakımından ortaya çıkan gerilim incelenmektedir. Yapay zekâ teknolojilerinin delil alanında yarattığı belirsizlik, yalnızca usule ilişkin bir teknik sorun değil; aynı zamanda temel hakların korunmasıyla doğrudan bağlantılı bir meseledir. Bu bağlamda dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı gibi medeni hukukun genel ilkelerinin, yapay zekâ yoluyla üretilmiş sahte deliller karşısında nasıl uygulanabileceği de tartışılmaktadır.

Çalışmada ayrıca karşılaştırmalı hukuk perspektifine yer verilerek farklı hukuk sistemlerinde yapay zekâ ve deepfake teknolojilerine yönelik düzenleme eğilimlerine de değinilecektir. Bu değerlendirmeler ışığında, dijital deliller için teknik doğrulama protokollerinin geliştirilmesi, güvenli zaman damgası ve blokzincir temelli kayıt sistemlerinin teşviki, belirli durumlarda ispat yükünün yeniden dağıtılması ve yargı organlarında teknik uzmanlık kapasitesinin güçlendirilmesi yönünde öneriler sunulmaktadır.

Boşanma davalarında, özellikle eşler arasındaki iletişim, sosyal medya paylaşımları ve dijital mesajlaşmaların delil olarak sunulması yaygınlaşmıştır. Yapay zekâ teknolojileriyle üretilmiş veya manipüle edilmiş görüntü, video ve mesajlar, tarafların iddialarının doğruluğunu sorgulanabilir hâle getirerek mahkeme sürecinde ciddi ispat sorunları yaratmaktadır. Bu durum, boşanma davalarında hâkimin takdir yetkisini zorlaştırmakta ve adil yargılanma ilkesinin korunmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, dijital delillerin doğruluğunun teknik yöntemlerle teyit edilmesi ve taraflar arasındaki bilgi eşitliğinin sağlanması, aile hukukunda hakikatin tespitini güvence altına almak açısından kritik öneme sahiptir.

Sonuç olarak, yapay zekâ çağında delil hukuku, yalnızca yeni araçlarla değil, yeni bir epistemolojik zeminde işlemektedir. Medeni yargılamanın temel amacı olan maddi gerçeğe ulaşma hedefinin korunabilmesi için, dijital delillerin güvenilirliğine ilişkin normatif ve kurumsal güvencelerin yeniden yapılandırılması kaçınılmaz görünmektedir.

TÜRKİYE’DEKİ KORUYUCU AİLE SİSTEMİNİN ÇOCUĞUN YÜKSEK YARARINA GELİŞTİRİLMESİ VE GÜÇLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Ece KARADUMAN

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler

Meslek Yüksekokulu Hukuk Bölümü

Mahkeme Büro Hizmetleri Programı

Özet

Çocuğun korunmasına ilişkin düzenlemeler, Anayasa dahil normlar hiyerarşisinin çeşitli kademelerinde yer alır. Çocuk hakkında mahkeme tarafından korunma kararı alınmışsa, çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini 2828 sayılı Sosyal Hizmet Kanunu’na (SHK) uygun olarak kurulmuş kuruluşlar ya da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün denetim ve gözetiminde bir koruyucu aile üstlenebilir (SHK m. 23). SHK’da koruyucu aileyi düzenleyen 23’üncü madde en son 2014 yılında değişikliğe uğramıştır. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılımı için 2025-2028 yıllarını kapsayan Ulusal Eylem Planı’nda (Plan), koruyucu aile sistemi ile ilgili olarak öngörülen iki tedbir bulunmaktadır. İlki, Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde (KAY) değişiklik yapılmasıdır. Anılan Yönetmeliğin dayanağı kanun düzeyinde, SHK’dır (KAY m. 3). “...Çocukların aile yanında desteklenmesi, aileden ayrılmanın önlenmesi ve ihtiyaç halinde aile temelli alternatif bakım hizmetlerinden yararlanması...”, Plan’da bu tedbir ile amaçlananlar arasında sayılmıştır. Tedbirin gerçekleşmesi için öngörülen yıl 2026 olup Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde henüz hedeflenen revizyon gerçekleşmemiştir. Ulusal Eylem Planı’nda belirlenen, konu ile ilgili ikinci tedbir ise, Türkiye’deki koruyucu aile sisteminin güçlendirilmesi için faaliyetlerde bulunulmasıdır. Plan’da, anılan ikinci tedbir ile amaçlananın, “‘Türkiye’de Koruyucu Aile Sisteminin Güçlendirilmesi’ projesi kapsamında; ülkemizdeki çocuk koruma sistemine ilişkin kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, acil durum koruyucu aile sisteminin kurulması, çocuk yerleştirme süreci için çocuk ve ailelerin değerlendirilmesi süreçlerinin, bu alanda çalışan personelin teknik kapasitesinin ve ilgili kurumlar arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi...” olduğu belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin (ÇHS) özellikle temel ilkeleri ve 9, 18, 19, 20, 21, 25’inci maddeleri koruyucu aile sisteminin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik çalışmalar kapsamında dikkate alınmalıdır. Konu ÇHS ile uyumun

sağlanması olunca bu çalışmada, ÇHS'nin 44'üncü maddesi uyarınca Türkiye'nin hazırlamış olduğu periyodik rapor ve Avrupa Komisyonu "2025 Türkiye Raporu" irdelenecektir. Söz konusu raporların yanı sıra, 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı incelenerek tespitlerde bulunulacaktır.

Çalışmada, ÇHS'de, Komisyon ve Konsey Tavsiye Kararlarında yer alan, çocuğun bakımında ve yetiştirilmesinde dikkate alınması gereken hakları tespit edilecek olup koruyucu aile sisteminin sürekli iyileştirilmesine ilişkin çalışmalara katkı sunulabilmesi amacıyla değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Çocuğun Yüksek Yararı, Koruyucu Aile, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk.

BOŞANMA DAVALARINDA EKONOMİK ŞİDDETİN ANAYASAL HAKLAR BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğretim Üyesi Mürşide ŞİMŞEK

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Anayasa Hukuku Ana Bilim Dalı

Özet

Bu çalışmanın amacı boşanma davalarında ekonomik şiddet olarak kabul edilen davranışları yargı kararları bağlamında tespit etmek ve bu davranışların hangi anayasal hakları ihlal ettiğini saptamaktır. Aile kurumunun artan boşanmalarla sarsıldığı toplumumuzda, eşlerin hangi davranışlarının evlilik birliğine zarar verdiğinin tespit edilmesinin önemi artmıştır. Boşanma sebeplerinden önemli bir tanesinin aile içi şiddet olduğu gözlemlenmektedir. Şiddet içeren davranışlar fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Ekonomik şiddet önceleri psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilirken, günümüzde ayrı bir şiddet türü olarak kabul edilmeye başlamıştır. Bu nedenle ekonomik şiddet fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete nispeten daha geç normatif düzenlemelerde yer almaya başlamıştır. Ekonomik şiddetin düzenlendiği normlarda, kavramın kapsamı ve sınırları kesin şekilde belirlenmemiştir. Uygulamada hangi davranışların ekonomik şiddet olarak kabul edildiği yargı kararlarından hareketle tespit edilmektedir. Araştırmada ekonomik şiddet olarak kabul edilen davranışlar Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin boşanma davalarına ilişkin kararlarının doküman analizi yöntemiyle incelenmesi sonucu tespit edilecek ve sınıflandırılacaktır. Ayrıca ekonomik şiddet sayılan davranışların 1982 Anayasası'ndaki maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkını, mülkiyet hakkını ve çalışma hakkını ihlal ettiği ortaya koyulacaktır. Ekonomik şiddet sayılan davranışların anayasal hakları ihlal ettiğinin saptanması, ekonomik şiddetin sadece bir aile hukuku sorunu değil, aynı zamanda insan onurunun korunması sorunu olduğunu gösterecektir. Ulusal literatürümüzde ekonomik şiddet kavramının kapsamı konusunda az sayıda çalışma bulunmaktadır. Boşanma davalarında hangi davranışların ekonomik şiddet kabul edildiğinin tespit edilmesinin, ekonomik şiddet kavramının kapsamının ve sınırlarının belirlenmesine katkı sunması ve yeni araştırmalara ön açması hedeflenmektedir. Bildiride ekonomik şiddet içeren davranışların insan onurunu zedeleyen davranışlar olduğunun

vurgulanmasıyla bu davranışlardan kaçınmanın öneminin anlaşılmasına ve aile birliğinin korunmasına katkı sunmak hedeflenmektedir.

ÇOCUĞA AİT SOSYAL MEDYA FAALİYETLERİNDEN DOĞAN GELİRLERİN
HUKUKİ NİTELİĞİ VE TMK m. 352 vd. ÇERÇEVESİNDE ANA VE BABANIN
YÖNETİM YETKİSİ

Arş. Gör. Betül KORKMAZ

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ

HUKUK FAKÜLTESİ

Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı

Özet

Dijitalleşmenin ekonomik ve toplumsal yapıyı dönüştürdüğü günümüzde, sosyal medya platformları yeni gelir modellerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu dönüşümün dikkat çekici sonuçlarından biri, ebeveynleri tarafından yönetilen hesaplar aracılığıyla içerik üreten ve reklam, sponsorluk ya da marka iş birlikleri yoluyla gelir elde eden “çocuk influencer (kidfluencer)” olgusudur. Çocuğun dijital görünürlüğü üzerinden kazanç sağlanması, söz konusu gelirlerin hukuki niteliği ile anne ve babanın bu gelir üzerindeki yetkisinin kapsamını tartışmalı hale getirmektedir. Türk Hukukunda çocuk influencer faaliyetlerine özgü açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu durum, mevcut normatif çerçeve içinde, özellikle Türk Medeni Kanunu’nun velayete ve çocuğun malvarlığının yönetimine dair hükümleri ışığında değerlendirilmelidir.

Bu çalışmanın temel sorusu, çocuk influencer faaliyetlerinden doğan gelirler üzerinde ebeveynin sahip olduğu yetkinin hukuki niteliğinin ne olduğu ve bu yetkinin hangi sınırlar içinde kullanılabileceğidir. Öncelikle belirtilmelidir ki, söz konusu gelirler doğrudan çocuğun kişiliği, görüntüsü, sesi ve dijital temsili üzerinden elde edilmektedir. Bu nedenle hukuki nitelik itibarı ile çocuğun malvarlığına dahil edilmesi kanaatindeyiz. Ebeveynin buradaki işlevi ise gelir üzerinde asli bir mülkiyet hakkı sahibi olmak değil, velayet hakkı kapsamında çocuğun malvarlığını yönetme yetkisini kullanmaktır. TMK m. 352 ana ve baba, velayetleri kendilerinde bulunan çocuğun mallarını yönetme hakkına ve yükümlülüğüne sahiptir. Ancak bu yönetim yetkisi mutlak değildir. Ebeveyn, çocuğun malvarlığını özenle idare etmek, gelirleri çocuğun yararına kullanmak ve malvarlığının korunmasını sağlamakla yükümlüdür. Dolayısıyla çocuk influencer gelirlerinin ebeveynin kişisel malvarlığına dahil edilmesi veya aile bütçesine sınırsız bir biçimde tahsis edilmesi hukuken meşru değildir. Özellikle yüksek meblağlı ve süreklilik arz eden gelirlerde, çocuğun ekonomik geleceğini güvence altına alacak bir yönetim anlayışı benimsenmelidir. Yönetim yetkisinin sınırları bakımından olağan ve olağan üstü işlemler

ayrımı önem taşımaktadır. Çocuğun bakım ve eğitim giderleri için makul harcamalar yapılabilmeyle birlikte, çocuğun malvarlığını azaltıcı veya uzun vadeli etkiler doğuracak tasarruf işlemleri bakımından yargısal denetim gündeme gelebilir. TMK m. 360 vd. hükümleri, çocuğun malvarlığının tehlikeye düşmesi halinde hâkimin müdahalesine imkân tanımaktadır. Bu çerçevede, ebeveynin yetkisini kötüye kullanması durumunda kayyım atanması veya velayetin sınırlandırılması gibi koruyucu tedbirler söz konusu olacaktır. Öte yandan çocuk influencer sosyal medya faaliyetleri yalnızca ekonomik bir mesele olarak değerlendirilemez. Çocuğun kişilik hakları, özel hayatı ve dijital kimliği de bu faaliyetler kapsamında ticari dolaşıma girmektedir. Velayet hakkı, çocuğun ekonomik bir araç haline getirilmesini, meşrulaştıran sınırsız bir yetki değildir. Velayet hakkı kendilerinde bulunan anne ve baba, çocuğun kişilik değerlerini, koruma yükümlülüğü altındadır. Ekonomik kazanç ile çocuğun üstün yararı arasında bir çatışma olduğunda çocuğun üstün yararı ilkesine öncelik tanınmalıdır.

Sonuç olarak, çocuk influencer üzerinde anne ve babanın sahip olduğu yetki, mülkiyet hakkından doğan bir yetki değil; sınırlı bir yönetim yetkisidir. Bu yetkinin kapsamı, TMK m. 352 vd. hükümler çerçevesinde çocuğun malvarlığının korunması, kişilik haklarının ve üstün yararının gözetilmesi ilkeleri doğrultusunda dar yorumlanmalıdır. Dijital ekonominin gelişimi karşısında, çocukların ekonomik faaliyetlerinden doğan gelirler bakımından daha açık, belirli ve çocuğun menfaatini koruyucu bir normatif çerçevede sistematik bir hukuki düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk influencer, velayet hakkı, çocuğun malvarlığı, ebeveynin yetkisi, sosyal medya gelirleri.

MEDENİ HUKUK SEMPOZYUMU

Yer: Afyon Kocatepe Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

"TÜRK MEDENİ KANUNUNUN
100. YILI: GEÇMİŞTEN GELECEĞE
TÜRK MEDENİ HUKUKU"

Tarih: 15 - 16 Mayıs 2026

Konum: Afyonkarahisar

<https://medenihukuksempozyum.aku.edu.tr/>